

Available online at <http://dergipark.gov.tr/iujad>
Inonu University Journal of Art and Design
Faculty Homepage: <http://www.inonu.edu.tr/tr/gsf>

Sosyal Ayrışmanın Kentsel Mekâna Yansıması: Amasya'da Üç Kentsel Odak Reflection of Social Segregation on Urban Space: Three Urban Spaces in Amasya

Merve Özkaynak Yolcu^{a,*}, , , , Cumhuriyet Olcar^b

^a Dr. Öğretim Üyesi, Amasya Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Amasya, 05100, Türkiye

^b Dr. Öğretim Üyesi, Amasya Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Kentsel Tasarım ve Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Amasya, 05100, Türkiye

Article history: Received 09.12.2022 / Accepted 27.06.2023

ÖZET ABSTRACT

Mekân kentlilerin toplumsal ilişkilerine hayat veren yegane buluşma noktasıdır. Toplumlar arasında kurulu görünmez bir sınır olabilecek mekânlar aynı zamanda kentsel ortam içerisinde parçalanmaların oluşmasına neden olabilmektedirler. Bu bağlamda sosyal, ekonomik ve kültürel açıdan alt ve üst topluluklar arasındaki parçalanmanın kentsel mekâna yansımasının araştırılması probleminden yola çıkılarak, farklı grupların kentsel alanda mekânsal kırılma noktaları olduğu hipotezi ileri sürülmüştür. Bu hipotez doğrultusunda Amasya'da kırılmanın gözlemlendiği üç odak tespit edilmiştir. Belirlenen üç odakta sosyal ayrışmanın tespit edilmesi amacıyla kullanıcılara anket çalışması yapılmış ve bulgular mekânsal analizlerle desteklenmiştir. Çalışmada yapılan analizler sonucunda odak I'de karma kullanım olduğu ve mekânsal farklılık olmadığı, odak II'de karma kullanım ve mekânsal farklılığın varlığı ve odak III'de alt grubun kullanımının olduğu ve mekânsal farklılık olmadığı gözlemlenmiştir. Elde edilen bulgular sonucunda odak II'de sosyal ayrışmanın varlığı ortaya koyulmuş ve öne sürülen hipotezler doğrulanmıştır. Sonuç bölümünde ise; toplumda farklı gruplar arasındaki mekânsal eşitliğin sağlanabilmesi ve parçalanmaya dair çözüm önerileri sunulmuştur.

The place is the only meeting point that gives life to the social relations of the citizens. Spaces that can be an invisible border between societies can also cause fragmentation in the urban environment. Starting from the problem of determining the reflection of the fragmentation between communities in terms of social, economic, and cultural aspects on the urban space, it was hypothesized that groups formed spatial fragmentation. Based on this hypothesis, three urban nodes were determined in Amasya. To determine the social segregation in these urban nodes, a survey was conducted with the users and the findings were supported by spatial analysis. To determine the social segregation in these urban nodes, a survey was conducted with the participant and the findings were supported by analysis. As a result of the analyzes in the study, it was observed that there was mixed use and no spatial difference in focus-I, the presence of mixed use and spatial difference in focus-II, and the use of subgroups in focus-III and no spatial difference. As a result of the findings, social segregation was determined, and the proposed hypothesis was confirmed. Suggestions for ensuring spatial equality between different groups in the society and fragmentation were presented.

Anahtar Kelimeler: Eşitlik, Kentsel Mekan, Kentsel Odak Noktaları, Kentsel Ayrışma, Sosyal Parçalanma

Keywords: Equality, Urban Space, Urban Node, Urban Fragmentation, Social Fragmentation

1. GİRİŞ

Kentsel mekân sosyal bir mekândır. Toplumun sosyal, kültürel ve ekonomik ihtiyaçları doğrultusunda ve bu ihtiyaçların karşılanma biçimine bağlı olarak üretilir. Fakat kentsel mekân aynı zamanda parçalanmış bir mekândır. Etnik, sınıfsal ve kültürel farklılıkların yanı sıra ekonomik ve coğrafi faktörlerle çeşitli bölgelere ayrılarak parçalanmıştır (Çetin, 2012). Hebdige'e göre (2003); kentler tarihsel, ekonomik ve coğrafi konum açısından mekânsal olarak ayrıştırılırken, kültürel özellikleri açısından ise birleştirilmektedir (Hebdige, 2003). Kentlerin parçalanmış dokuları kentlerin kurulma biçimleri ve sahip oldukları üretim-paylaşım ilişkileriyle de yakından bağlantılıdır. Bu konuda Davis'e (2007) göre kapitalizmin ardından kent, sınıf mücadelesinin alanı haline gelmiştir. Bugün kent, sermayenin kendini yeniden ürettiği ve bunu yaparken yeni toplumsal-mekânsal eşitsizlikler ve çelişkiler yarattığı vazgeçilmez alanlardan biridir. Dolayısıyla günümüz kent sorunları kapitalizmin dinamikleri ve içkin sorunlarıyla birlikte düşünülmelidir (Duncan'dan (1996) akt. Çetin (2012)). Sosyologların yerel yerine, evrensel olarak düzey farkını tanımlamaları alt kültürlerin toplumdan yalıtılmasının kaçınılmaz olduğunu vurgulamaktadır. Fakat toplum grupları, oluşumları ve etkileşim ağlarını sürdürme işleviyle bireysel eylem üzerinde kısıtlama uygulayan kolektif bir bilincin ideal bir kavramsallaştırması olarak kalmalıdır (Haenfler, 2014). Alt kültür kavramının terminolojisinde bu ayrım sıklıkla karıştırılmaktadır. Farklı sosyal grup ve sosyal ilişki biçimlerinin sınıflandırılması; mimari,

* Corresponding author.

kentsel tasarım ve kentsel ölçekte mekânsal farklılıklar ve ortaklıkların oluşmasına neden olmaktadır.

Sosyolojinin kurucuları olarak kabul edilen Comte, Durkheim, Tönnies ve Weber gibi sosyologlar sanayi devriminin sonuçlarının ardından toplum üzerine çalışmalar yapmışlardır. Bu çalışmalar kırsaldan kente göçün artması, geleneksel değerlerden kopma ve toplumsal ilişkilerdeki bozulmalar gibi toplumsal olgular üzerine yoğunlaşmıştır (Koyuncu, 2011). Birey ve toplum yapısının değiştiği 18. yüzyılda, kentleşme toplumun sosyal yapısını değiştirmiş, toplumun dinamiklerini etkilemiştir (Sezal, 1992).

Sosyolog Tönnies (2002) cemaat ve cemiyet kavramsallaştırmasından yola çıkarken, Durkheim mekanik ve organik kavramsallaştırma bağlamında tartışmıştır (Durkheim, 1997). Tönnies'in (2002) öne attığı cemaat kavramı mahremiyet, dahil etme, ayrıcalık ve yakınlık gibi duygusal özelliklerini içinde barındırmaktadır. Cemaatlere örnek olarak aileler, klanlar ve akraba grupları verilebilir. Kent içindeki cemaatlere örnek olarak ise mahalleler, dostluk grupları ve kişisel ilişki ağları sayılabilmektedir. Tönnies'in (2002) ifade ettiği cemiyet kavramı ise; birlikteliği ifade etmesine rağmen, özel hayata karşı kamusal nosyonları ileri sürmektedir (Bond, 2013). Bu tür bir ilişkisellik, duygulardan ziyade müzakere ve rasyonel seçim ile ilgili olan bilincin uygulanmasına bağlı yani mekanik bir yapıyı ifade etmektedir. Tönnies birey irade sisteminin karşılıklı olarak korunması ya da yok edilmesi üzerinde çalıştığından, çok yönlü ilişkilere girebilmektedir. Karşılıklı olumlama olarak nitelendirilen sistemin korunması yoğunluk bakımından farklılık göstermektedir. Bu bağlamda iki kentlinin doğrudan bir ilişki içinde olması bekleniyorsa, bir sosyal devlet yapısından söz edilebilmektedir. İki kentli arasında bir sosyalleşme meydana geldiğinde ise; doğal bir çember oluşmaktadır. Bireyler ortak doğal veya psikik özelliklerden dolayı bir çember oluşturuyorlarsa, bir kolektif birliktelikten söz edilebilmektedir (Gottdiener ve Hutchison, 2006). Tönnies'e göre, toplumsal oluşumlar temel iradeye ya da keyfi iradeye dayanabilmektedir. Ancak topluluk kavramının kullanılmasına rağmen pek çok kent, mekan ya da yer, yüksek düzeyde eşitsiz iç sosyal ilişkiler içermekte ve farklı sosyal gruplara karşı önyargı ya da düşmanlık beslenmektedir (Ryan vd., 2015).

Tönnies'in cemaat ve cemiyet kavramlarının aksine Durkheim (1997); toplumdaki iş bölümünü, mekanik ve organik dayanışma olarak adlandırmıştır. Bunlar ise toplama ve bütünleştirmenin oluşmasını sağlamıştır (Hamilton, 1995). Mekanik dayanışma oldukça yoğun bir sembolik deneyimken, organik çok daha yaygındır. Toplum, mekanik sisteme dönüştürebilir. Durkheim (1997) kentlerde her iki dayanışma biçiminin de eylem, duygu ve sosyal yapı bakımından karşılıklı ilişki görüleceğini ileri sürmüştür. Bu kapsamda Marx'ın yaptığı çalışmalarda ise kent olgusunun toplumsal bir kavram olduğunu ifade ederek, tarihin belli bir dönemindeki üretim ilişkileri bağlamında tartışmıştır. Tönnies ve Durkheim'den farklı olarak, Marx'ın kavramsallaştırması ise kapitalizm temelinde şekillenmiştir. Marx kenti Tönnies ve Durkheim gibi toplumsal bir olgu olarak tanımlamasına rağmen, kapitalist üretim biçimi ile ilişkisi bağlamında üretimin belirlediği bir ölçüt olarak incelemektedir (Marx ve Engels, 1999). Weber ise; sanayileşme ile birlikte geleneksel yaşamın dönüşerek kent yaşamına evrildiğini ifade ederek, kentleri tanımlamış ve tüketici-üretici, politik-idari, kale-garnizon kent gibi farklı tipleri belirlemiştir (Sezal, 1992).

George Simmel (1996) ise diğer sosyologlardan farklılaşarak, kenti bir sosyoloji nesnesi olarak tanımlayarak, toplumsal yapı arasındaki iç içe geçen bağlantıları incelemiştir. Simmel (1996) kentin kuruluş ve gelişiminden ziyade, sanayileşme ile beraber kent yaşamının toplumsal yapı ve birey üzerindeki değişimin incelenmesi analiz etmiştir. Simmel'e (1996) göre kentte yaşayan bir birey, modern yaşamın getirdikleri dinamiklere göre kişilik yapısı geliştirmekte ve ekonomik duruma göre şekillenmektedir. Kaern vd. (1990) ise; farklı toplumsal ilişki biçimlerinin sınıflandırılmasını zevkli, teknik ve ampirik bir konu olarak tanımlamıştır. Bu bağlamda farklı ilişki, sosyal bağ veya dayanışma biçimleri bir araya gelmekte ve ayrılmaktadır. Yukarıda belirtilen kent sosyolojisi üzerine araştırmalar yapan Tönnies, Durkheim, Weber, Marx ve Simmel gibi ünlü filozof ve sosyologlar kent ile insan ilişkisini inceleyerek; sosyal ayrışma, sosyal parçalanma, sosyal normlar ve sınıfları incelemektedirler.

Kent sosyolojisi üzerine çalışanlara ek olarak pek çok mimar, şehir plancısı ve kentsel tasarımcı toplumun şekillendirdiği kent mekanı üzerinde sosyal parçalanmanın etkisini araştırmıştır. Bu kapsamda Kurtuluş'un (2005) İstanbul'da kentsel mekanda eşitliğin ve yaşanabilirliğin incelendiği kitabında; dönüşümle beraber mekânsal ayrışmaların ortaya çıktığını belirtmektedir. Örneğin bu kitapta yer alan Türkün ve Kurtuluş'un (2005) çalışmasında,

İstanbul'un mekansal dönüşümünde sosyal sınıfların kentsel mekanda ayrışmalarının derinleştiğini ve yaygınlaştığını belirtmektedir. Buna ek olarak Kurtuluş'un (2005b) çalışmasında farklı sosyo-kültürel ve sınıfsal kökene sahip kişilerin aidiyet hissettikleri alanları nedenleriyle birlikte anket çalışması yapılarak incelenmiştir.

Firidin Özgür'ün (2006) çalışmasında sosyal ve mekansal ayrışmayı ortaya çıkaran etmenlerden toplumun alt ve üst kesimleri arasında gelire bağlı eşitsizliğin giderek artmasının incelenmesi hedeflenmiştir. Akgün (2014) mekanın örgütlenmesinde sosyolojik, ekonomik ve politik boyutları ile mimarlığın anlam kazandığını belirtmiştir. Ek olarak çalışmasında mekanın ayrışmasındaki ontolojik yaklaşımları ortaya koymayı amaçlamış ve Lefebvre'in mekânsal pratiği tanımlamasını irdelenmiştir. Sonuç olarak mekansal ayrışmanın toplumsal pratikler ile olan ilişkisi irdelendiğinde, ortaya çıkan kavramların; ötekileştirme, statü, sınıfsal farklılıklar, hiyerarşi, korku, denetim, ayrıcalık, homojenite ve gerilim ağırlıklı olduğunu belirlemiştir.

Çakırer Özservet'in (2013) araştırmasında kentin sosyal boyutu kapsamında kentli varsılların varoş ve yoksulluk algılarının ölçülmesini amacıyla; saha araştırması, anket uygulaması, gözlem notları ve yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşme tekniği kullanarak nicel ve nitel yöntemler bir arada kullanılmıştır. Firidin Özgür ve Seçer'in (2015) çalışmasında iki farklı bölgedeki kamusal mekanlar ele alınarak, anketler, gözlemler ve mülakatlar yapılmıştır. Sonuç olarak planlama yaklaşımının kamusal mekan kullanımında etkisi olduğu belirlenmiştir. Baltacı ve Keskin'in (2018) çalışmasında; yeni tasarlanan bir kent meydanının kentlinin beklentilerini karşılayıp karşılamadığını araştırmak amacıyla anket çalışması yapılmıştır. Çalışmanın sonucunda ise kamusal mekanın kullanıcının beklentilerini karşılamadığını ortaya koyulmuştur. Mutlu ve Varol'un (2017) makalesinde nüfusun sosyo-ekonomik özelliklerinin mekanı nasıl şekillendirdiği ve bunun kentsel mekanda nasıl bir farklılaşma yarattığı incelenmiştir. Bu kapsamda yapılan anket çalışmasında sosyo-ekonomik ve mekansal yapının farklılaşmasındaki değişkenler belirlenmiştir. Şanlı ve Özdemir Sönmez'in (2016) çalışmasında ise; üst, orta ve alt gelir gruplarının kent içindeki yerleri anket çalışması aracılığıyla, kullanıcıların sosyal-mekansal ayrışmaya ne kadar katıldığı, mekansal tercihleri ve kent içerisindeki davranışları araştırılmıştır. Bu kapsamda çalışmaya konu olan toplumda süregelen insan, kent ve kentsel mekan arasındaki problemler ve alt problemler şu şekilde belirlenmiştir:

- Toplumun sosyo-kültürel ve ekonomik yapısının oluşturduğu eşit olmayan farklılıklar toplumsal bir parçalanmaya yol açmaktadır.
- Sosyal yapıda meydana gelen parçalanmalar kentsel/kamusal alanlarda kırılma noktaları oluşturmaktadır.
- Herkes için tasarlanan kamusal alanlarda alt ve üst gelire sahip olan sosyal gruplar arasında görünmez sınırlar bulunmaktadır.

Bu problemlerden yola çıkılarak; çalışmanın amacı toplumsal parçalanmanın kentsel mekan ile ilişkisinin analiz edilmesi olarak belirlenmiştir. Bu amaç kapsamında çalışmanın hipotezleri şunlardır:

H¹: Toplumun sosyo-kültürel ve ekonomik yapısındaki farklılıklar kentsel alanda kırılma noktaları oluşturmaktadır.

H²: Kentteki alt ve üst toplumsal grupların kullandığı kamusal mekanlar arasında görünmez sınırlar bulunmaktadır.

H³: Kentteki alt ve üst toplumsal grupların kullandığı kamusal mekanlar arasında tasarımsal ve işlevsel farklılıklar görülmektedir.

H⁴: Kentteki üst toplumsal grup, alt toplumsal grubun kamusal mekan kullanımını engellemektedir.

1.1. Literatüre İlişkin Kavramlar ve Chicago Okulu

1.1.1. Sosyal ve Kentsel Ayrışma Kavramları ile Sosyal Normlar

Sosyal ve mekansal ayrışma, çoğu zaman birlikte açıklanan kavramlardır. Andersen (2004) sosyal ayrışma kavramını; gruplar arasında artan sosyal ve kültürel farklılıklara yol açan, etnik ya da sosyal olarak farklı grupların mekansal ayrılaşması olarak tanımlamaktadır. Toplumsal ve mekansal ayrışmayı üreten dinamikler, çoğunlukla kent yoksulları ve dezavantajlı alt sınıflar açısından ele alınmaktadır (Andersen, 2004; Knox ve Pinch, 2000). Fakat üst sınıfların sahip oldukları araçlar ve olanakların çeşitliliği, mekanı tasarım ve donatım yoluyla dışlayıcı hale getirmek üzere biçimlendirmelerini kolaylaştırmaktadır. Sosyal ve mekansal ayrışmanın, refah

devletin çözülmesi sürecine bağlı olarak doğrudan ve dolaylı gelirlerdeki uçurumun artması ile keskinleştiği belirtilmektedir (Firidin Özgür, 2006). Başka bir deyişle, grupların kullandığı mekanlardaki çeşitlilik, etkinlikler ve işlevsel farklılıklarla beraber teknoloji ve tasarımlardaki farklılıklar alt grupların kullandığı mekanlara göre farklılık göstermektedir. Bu durum sosyal ayrışmanın mekana yansıdığını ifade etmektedir.

Kentsel ayrışma kavramı ise; toplumsal ayrışmanın mekansal temsili olarak ifade edilmektedir. Bu bağlamda her iki kavram birlikte düşünülmelidir (Çetin, 2012). Marcuse'a (2005) göre, toplumsal ayrışma bir grubun diğer bir grubu dışlaması yani hariçte tutması anlamına gelmektedir. Bu bağlamda kentsel ayrışma kavramı, kentin belirli bir semtinde izole halde bulunan etnik veya sınıfsal grupların kentin konut ve emek piyasasından yeterince faydalanmadığı, kentte yaşayan diğer gruplarla yeterli düzeyde sosyal ve kültürel ilişkileri geliştiremedikleri durumu ifade etmektedir. Kentsel ayrışma önce sosyal düzeyde gerçekleşirken, bu durumun fiziksel yansıması mekansal ayrışma olarak karşımıza çıkmaktadır. Mekansal ayrışma belirli bir grubun kentin belirli bir bölgesini mesken edinmesi sonrasında semtin o grubun kimliğiyle özdeş hale gelmesini ifade edilmektedir. Bu durum elbette, mekana kendi kimliğini kazandıran o etnik veya sınıfsal grubun, o mekânda belirli bir süre için yaşamış olmasını gerektirir. Mekânın kimlik kazanımı onu işgal edenlerin mekânla aidiyet kurmalarının dışında, mekân dışındakilerin de o mekân ile o sosyal grup arasında belirli bir özdeşlik düşüncesini inşa etmeleri sonucunda gerçekleşir (Çetin, 2012).

TDK'a göre norm kavramı; "kural olarak benimsenmiş, yerleşmiş ilke veya kanuna uygun durum" olarak açıklanmaktadır. Normlar bir toplumda yaşayan insanların neyi, ne zaman ve nasıl yapmaları gerektiğini bildiren kaidelerdir. Her kültür kendi cemiyetini birlik ve beraberlik hâlinde ayakta tutmak için insan davranışlarını düzenlemek zorundadır. Normlar böylece birer davranış rehberi olurlar (Güngör, 2011). Toplum içerisindeki insan davranışlarını düzenleyen sosyal normları; moda, teamül, görenek, adet, gelenek, örf ve töre şeklinde sıralamak mümkündür (Eroğlu, 2015). Sosyal normlar, toplumsal örgütlenmenin eksenini haline gelmektedir. Sistem içindeki tüm eylemlerin hem araçları hem de amaçları olarak sosyal normlar ortaya çıkarmaktadırlar. Bunun ötesinde, sosyal normlar aynı zamanda bireysel aktör ile tüm sistem arasındaki kimlik kaynağını da sağlamaktadır. Parsons için önemli bir kavram olan "Özdeşleşme" kavramı, Freud'dan yola çıkarak geliştirdiği bir kavramdır. Bireylerin sosyal sisteme bağlı hale gelmeleri, doğal üyesi oldukları iddia edilen ve önemli ölçüde davranışlarının tutarlı olması beklenen mekanda bu temel özdeşleşme aracılığıyla gerçekleşmektedir (Hecher ve Opp, 2001). Bu nedenle sosyal normlar, sosyal hayatın temel kurallarını belirlemekte ve normlar etkileşimi yönetmede ve sürdürmede etkili olduğunda herhangi bir sosyal sistem istikrara ulaşmaktadır. Toplum içinde bir sosyal grubun başka sosyal gruplara yönelik toplumsal biçimleri, güç örgütleri ve kültür kalıpları bulunabilir. Fakat tüm sosyal gruplar toplumsal diyalogo bir dereceye kadar kısıtlarken, en baskıcı grubun bile toplumsal istikrarı tamamen bastırabileceği şüpheli görülmektedir. Bir grubun başka bir grup üzerinde ne kadar baskın olursa olsun, bir dirençle oluşacak ve kendini yeniden ortaya koyacak, aralarındaki diyalog devam edecek ve yaşam biçimleri yeniden incelemeye tabi tutulacaktır (Berger ve Ernst, 2008). Toplum arasındaki diyalog mekansal diyaloga dönüşmektedir. Batı siyaset felsefesinde üç teorisyen Thomas Hobbes, John Locke ve Jean-Jacques Rousseau, insan eşitliğinin ve öteki bilincinin kaynağını belirlemeye çalışarak; eşitliği ahlakın, özgürlüğü ise yönetimin amacı haline getirmiştir. Bireylerin toplum içindeki eşitliği, bazı açılardan bireylerin gücünü eşitlemek için ittifak gücünün gerekliliği ve toplumdaki meşru otorite kaynağı olarak bireyin anlaşması veya rızası toplumun sürekliliği ve kentin kimliği açısından bulunması önemli normlardır (Bosworth ve Snower, 2019).

1.1.2. Chicago Okulu

Sokrates öncesi döneme kadar uzanan felsefi, politik ve ekonomik paradigmlar, insanlar arasındaki düzenli ilişkileri ele almaktadır. Ancak, özel bir toplum yapısını öne süren Durkheim, etik bilimi aracılığıyla sosyal dünyayı haritalandırmıştır (Mestrovic, 2015). Bu haritada erken dönem Chicago kent sosyolojisinin, "Küçük Sicilya", "Döngü", "Almanya", "Çin Kasabası", ve "Ghetto" gibi bölgelerin haritasını çıkaracak bir ekolojik modeli benimsemiştir (Tomasi, 1998). Klasik sosyolojik yaklaşım I. Dünya Savaşı'na kadar egemen olmuş, fakat savaş sırasında Chicago Okulu kuramcılarının görüşleri ortaya çıkmıştır. (Marshall, 1999). ABD'de Chicago Okulu çerçevesinde gelişmiş olan kent sosyolojisi ekolüyle kentleşme ve sosyal yapı arasındaki

ilişkiler 19. yüzyılın sonlarından itibaren incelenmeye başlanmıştır (Kurtuluş, 2010). (Yüceşahin ve tuysuz).

Chicago Okulu'nda Robert Park, Ernest Burgess ve Louis Wirth gibi önemli isimler, kent sosyolojisi üzerine çalışmalar yapmıştır. Bu yaklaşımda kent sosyolojisi köklerini, bir yandan şehrin alanlarının (şehrin göbeğinden dış semtlere kadar halkalı bir daire halinde düzenlenmiş bir dizi bölge) haritasının çıkarılmasıyla betimleyici bir şekilde, diğer yandan şehrin büyümesi ve değişiminin dinamiğini açıklamaya çalışma temelinde kuramsal olarak bu gelenekten almıştır (Marshall, 1999). Chicago Okulu tarafından geliştirilen kent yaklaşımında ekolojik yaklaşım ve kentlilik yaşam biçimi yaklaşımı öne çıkmaktadır. (Park ve Wirth'den aktaran Giddens, 2000: 505). (Ahmet koyuncu). Okulda sosyal mozaik olarak görülen toplum yapısından farklı olarak sosyal parçalanmalara yol açan dinamikler ve kentteki sınırların sosyal yapıya katkıda bulunup bulunmadığı incelenmiştir (Tomasi, 1998). Sonuç olarak toplu göç, çatışma, şiddet, organize suç, düşük yaşam, yoksulluk ve yolsuzluğun çok farklı etnik kökenlerde kentin kompleks yapısına katkıda bulunduğu ortaya çıkmıştır. Mekanın, kimliğin kavramsal sanctrumu olabileceği ileri sürülerek, tanımlanmıştır. Daha sonra ise bu fiziksel çevre ile ilişki içinde hareket eden kentsel aktörlerin fiziksel konumu olduğu kabul edilmiştir. Mekan ise, bir dizi plato veya üzerinde eylemin gerçekleştiği aşamalar olarak görülmüştür (ASG, 2001). Örneğin coğrafi konumların parçaları anlamlı değişkenler oluşturarak, gecekondulara bölgeleri gecekondulara davranışı ile doğrudan ilişkili olabilmektedir.

Kentle bütünleşme ve asimilasyon süreci Chicago Okulu'nun kent çalışmalarının önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Chicago Okulu'nun asimilasyon süreci ile kentle bütünleşme kavramlarını özdeş anlamda kullanılmıştır. Chicago Okulu'nun geleneksel asimilasyonist dağılımcı modeline göre asimilasyon üç kuşakta gerçekleşmektedir. Yerleşim birinci kuşakla birlikte kent merkezinde (*inner-city*) başlamaktadır. İkinci kuşak az oranda dışarı çıkarak, biraz asimile olmaktadır. Üçüncü kuşak banliyölere taşınır, dağılır ve tümüyle asimile olur. Erken dönemde merkez dahi bir grubun özel bir bölgesi değildir (Peach, 2005). Tekeli (2010) doğal çevrenin toplumsal alanı belirlemede olduğunu, toplumsal alanın ise mekânı ürettiğini ve aralarında karşılıklı bir ilişkileri olduğunu ifade etmektedir. Böylece toplumun mekan üzerine yansıyan hareketleri, yapısı ve yerleşme kalıpları mekânsal farklılaşma kavramını üretmiştir.

Kent tartışmaları içinde kentsel ayrışma daha çok kentle bütünleşme tartışmalarına karşılık yapılmaktadır. Kentsel ayrışma kavramının tanımı ilk dönem kent çalışmalarının başlangıcı olmuştur. Chicago Okulu'yla başlayan bu süreç, düzen, uyum ve denge gibi kavramları öne çıkaran yapısal-işlevselci kuramın Amerika Birleşik Devletleri'nde hakim paradigma olduğu dönem süresince kent çalışmalarına öncülük etmiştir. Bu anlayışa göre kentin çöküntü alanlarını veya kent çeperlerini işgal eden sosyal alt grupların zaman içerisinde kentle bütünleşecekleri varsayılmıştır. Fakat zaman içinde bu tür bir bütünleşmenin gerçekleşmediği, kentlerdeki sosyal, ekonomik ve kültürel ayrışmanın mekânsal anlamda yapısal hale geldiği anlaşılmıştır. (Çetin, 2012).

1.2. Sosyal Parçalanmanın Mekana Yansıması

Sosyal parçalanma süreçleri aynı zamanda dünyadaki bireyleri ve onların ait oldukları sosyal toplulukları etkilemektedir. Toplumlar her geçen gün daha karmaşık, dinamik ve çeşitli hale gelmektedir. Kamu kuruluşları, şirketler ve bireyler, mevcut zorlukların geçmişte olduğu gibi çözülemeyeceğini deneyimlemektedirler (Bosworth ve Snower, 2019). Kuramcılar tarafından bir "küresel risk toplumu"nun ortaya çıktığını ve devlet ile devlet dışı aktörler arasında hiyerarşik olmayan yeni ilişki biçimlerinin büyüyen bir rol oynadığını iddia etmektedir. Bu yeni ilişkiler, devlet ve vatandaşları arasındaki toplumsal sözleşmeyi yeniden şekillendirerek, yeni küresel iktidar yapılarına alan sağlamaktadır (Berger ve Ernst, 2008). Kaygılara ve belirsizliklere verilen tepkilere kendini yöneten "nevrotik vatandaş" ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, bireylerin artan sosyal mobilizasyonu ve yoğun uluslararası göç, yeni demokrasi alanları üretmiştir. Son zamanlarda, kentler bir toplumsal kutuplaşma çağına tanık olmakta ve bu durum olası bir temsili demokrasi krizine işaret etmektedir (Barnett vd. 2009).

Sosyo-mekansal ayrışmaya ilişkin bir diğer önemli gelişme ise; "dışlama" ve "marjinallik" kavramlarının giderek önem kazanmasıdır. Kent bilimcileri bu sosyal eşitsizlik kavramlarını geleneksel "yoksulluk" kavramlarında görülen katı sınıflandırmalar olarak tanımlayarak, sosyo-mekansal dezavantajların üretimine yol açan süreçlere daha fazla önem vermektedirler

(Chisholm ve Smith, 2016). Ayrıca kavramlar ne kadar farklı olursa olsun, grupla ilgili dezavantajların çok boyutluluğuna, statik göstergelerden dinamik göstergelere geçişe, bireyler ve haneler yerine topluluklara daha güçlü bir odaklanmaya ve daha fazlasına vurgu yapmaktadırlar. Esnek çalışma ilişkilerine geçiş, refah devletlerinin yeniden yapılandırılması, mülksüzleştirilmiş mahallelerin işlevsel olarak kopukluğu ve dezavantajlı mahallelerin damgalanması birlikte ele alındığında bir kentsel kutuplaşma rejimi ortaya çıkmaktadır. Bu ileri marjinallik biçimi, zengin ve yoksul mahalleler arasındaki kutupluluğu çağdaş şehirlerin kalıcı bir özelliği haline getirmektedir (Sing ve Sethi, 2018). Karmaşık ve çoğu zaman birbiri ile ilişkili olmayan bu tartışmalar, sosyal ilişkinin mekansal ilişkileri etkilediğini göstermektedir. Carabelli (2018) içinde bulunduğumuz yüzyılda, toplumsal eşitsizliği tanımlamak için katı katmanlar veya mesafe modellerini kullanma yerine, artan popüleritesi ile mekansal boyutları vurgulayan daha açıklayıcı yaklaşımların kullanılmaya başladığını ifade etmiştir. Ancak, toplumun katmanlı tabakalara göre yapılandığı görüşü 1980'lerden itibaren giderek daha fazla sorgulanmaya başlanarak, yavaş yavaş "merkez-çevre", "içerme-dışlama" ve "merkez-marjinallik" kavramları almaya başlamıştır. Bu değişimle eşitsizlik yapılarını, bir dizi kimlik, çıkar ve çatışmanın bir arada var olmasına ve birbirini etkilemesine izin veren çok boyutlu alanları kavramsallaştırmak amaçlanmıştır (Leung, 2017). Sosyal parçalanmayı mekansal terimlerle tanımlamak; ayrıcalık ve dezavantajın daha esnek bir şekilde anlaşılmasını kolaylaştıracaktır. Toplumsal farklılıkları zor bir zıtlık olarak görülmesinden ziyade; çeşitlilik oluşturan farklı kültür gruplarının mekanları nasıl paylaşacağına dair çalışmalar ve önerilerin yapılması toplumsal eşitlikçi ve destekleyici nitelikte olacaktır.

Kentsel ayrışmaların ortaya çıkış nedenlerinin başında güvenlik gelmektedir. Mekansal hiyerarşi görünümü, akışlar uzamının ve egemen gücün ötekileştirmesi ile ilişkilidir. Cemaatleşme içgüdüğü ile topluluğu homojenleştirirken, fiziksel ve sosyal kopukluğu ile ayrışma yaratmaktadır. Ayrıca sınırların varlığı; alansallık, mahremiyet, savunulan alan ve savunmacı yapılanma davranışlar ile şekillenmektedir. Massey'in (1993) güç geometrisi olarak tanımladığı, mekanların birbirleriyle olan ilişkilerinde ve kendi içlerinde çoğu zaman sosyo-ekonomik ve statü temelli güç ilişkilerinin belirleyici olduğu mekansal eşitsizliği doğuran bir hiyerarşiyi ifade etmektedir. Başka bir deyişle farklı sosyal grupların, bireylerin mekanları ile bağlantı kurma biçimlerindeki farklılığı olarak adlandırmaktadır. Kentsel mekansal parçalanma, güçlü olanın kendi mekanını ve sınırlarını koruma ve devam ettirme endişeleri ile ortaya çıkmaktadır (Akgün, 2014).

Toplumsal ayrışma yerine sosyal iş birliği bireylere birçok yönden özgürlük hakkı kazandırmaktadır. Vatandaşlar arasında eşit muamele eden geleneksel bir ilişki kuran yasalar, hüküm sürecektir güç ve düşünce ilişkilerinden kurtaracaktır. Özgürlüğün kaybı aynı zamanda kontrol, mahremiyet ve özerklik oluşturmaktadır (Darling ve Bauder, 2019). Kentlilerin hakları kendilerine ait olan şeyler ve eylemler üzerinde olan hakları ile sınırlıdır. Bu hak, başkalarının eşyalarına, kişilerine ve eylemlerine ilişkin hakkıyla çerçevelenmektedir. Bu nedenle, kentlilerin genel irade tarafından eşitlik ve özgürlük hakları garanti altına alınmaktadır. Bu nedenle bir kişinin özgürlüğünün diğerlerininki ile uyumlu olması için zorunlu olarak kısıtlanmaktadır. Toplumsal denge ve diyalog bozulduğunda, toplum genellikle başkalarının özgürlüğünü ve eşitliğini dayatan şekillerde müdahale ederek bozulmasına neden olmaktadır. Bu nedenle kentlilerin hukuk tarafından eşit özgürlük hakkı garanti altına alınmıştır (Smith ve Mcquarrie, 2012). Hukuk eşit özgürlük hakkını garanti ederek, hiçbir bireyin başka bir bireyin emri altında olmamasını sağlamaktadır. Toplumsal sözleşme olarak nitelendirilen bu durumun hem büyük hem de küçük olaylar ya da şekillerle sürekli olarak kırılmasıyla, bireysel özgürlüğün ve eşitliğin yavaş yavaş aşınmaktadır (Kesby, 2012).

Tablo 1. Sosyal ve Mekansal Ayrışmanın Belirleyicileri (Schnell ve Benjamini, 2005)

Konut			Mekansal Ayrışma	Sosyo-Mekansal Ayrışma
Sınıfsal Grupları	Göreceli Ağırlık			
Konut Çevresi Komşuluk Birimleri				
Kent				
İş				
Arkadaşlar	Göreceli Ağırlık	Sosyal Ayrışma		
İletişim				

2. MATERYAL VE YÖNTEM

Toplumun sosyal, kültürel ve ekonomik durumunun eşit olmayan yapısı toplumsal parçalanmaya yol açmaktadır. Bu kapsamda çalışmanın problemi olan kent içinde eşit olmayan sosyal ilişkilerin oluşturduğu toplumsal parçalanmanın, mekansal boyuta taşınmasının araştırılması çalışmanın ana hedefidir. Bu amaç doğrultusunda toplumun yapısındaki eşit olmayan eğitim, yaş ve gelir durumlarının bireylerin kamusal alanları kullanımında farklılıklar oluşturup oluşturmadığı, kırılma noktalarına yol açıp açmadığı ve kullanılan kamusal alanların tasarımsal ve işlevsel farklılıklarının bulunup bulunmadığı incelenmiştir. Çalışma kapsamında giriş bölümünde sunulan dört hipotezin doğruluğu ya da yanlışlığının belirlenmeye çalışıldığı bu araştırma iki aşamadan oluşmaktadır. İlk aşama olan literatür araştırması bölümü, sosyal ayrışma ve parçalanmanın mekana yansımalarına yönelik kavramların araştırıldığı kuramsal çerçeveden oluşmaktadır.

İkinci aşama olan alan araştırması bölümü ise nitel ve nicel olmak üzere karma yöntem kullanılarak kurgulanmıştır. Alan araştırması bölümünde ilk olarak örneklem bir çalışma alanı belirlenmiştir. Bu kapsamda farklı işlevlere sahip ve yaş grupları açısından kullanıcılara hitap ettiği kamusal alanlar araştırılmıştır. Bu kapsamda küçük bir Anadolu şehirlerinden olan yaşlı ve genç nüfusun bulunduğu Amasya kentinde farklı gün ve saatlerde yazarlar tarafından gözlenen üç kamusal alanda sosyal, kültürel ve ekonomik açıdan farklılıklar olduğu belirlenmiş ve bu nedenle detaylı araştırma yapılmasına karar verilmiştir. Bu kapsamda çalışma Amasya İli Merkez İlçesi ile sınırlandırılmıştır. Farklı grupların kentsel mekanı kullanımının araştırılması amacıyla Amasya'nın Yeşilirmak Nehri kıyısındaki ana kent meydanı olan Anıt Meydanı (Yavuz Sultan Selim Meydanı), gelir ve yaş dağılımı açısından karma kullanıma sahip olan Amasya Yeşilkent Meydanı ve külliye meydanı olma niteliği ile tarihi Sultan II. Beyazıt Camii Meydanı olmak üzere üç kentsel odak belirlenmiştir. Bu alanların belirlenmesinde odakların birbiri ile bağlantılı noktalarda olması, farklı statüde sosyal grupların bir araya geldiği ve sosyal parçalanmanın açık, yarı açık ve kapalı alanlarda görülmesi, buluşma ve toplanma alanları olması ve çevrede bulunan mahallelerin bu ayrışmaya katkıda bulunması gibi faktörler rol oynayan parametrelerdir.

Seçilen örneklem alanlar nitel ve nicel olmak üzere iki farklı araştırma yöntemi ile incelenmiştir. Bu kapsamda ilk olarak nitel analiz yöntemlerinden, saha araştırması ve görsel analiz tekniği kullanılmıştır. Saha araştırmasında alandaki ticaret alanlarının fonksiyonları, meydanların tasarımı ve kentsel tasarım elemanları incelenerek fotoğraflarla desteklenmiştir. İkinci olarak ise mekanın kullanıcıların yorumlarının saptanması amacıyla nicel araştırma yöntemlerinden biri olan anket çalışması yapılmıştır. Bu anket çalışmasında toplumdaki sosyal, ekonomik ve kültürel farklılıkların fiziksel yansımaları olan mekansal ayrışmanın incelenmesi kapsamında; farklı kullanıcıların mekanı kullanım tercihleri, kullanıcıların mekanla aidiyet kurma ya da aidiyet oluşturamama sebeplerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Kentsel odak kapsamında belirlenen üç odak noktasında gelir düzeyleri ve yaş dağılımlarına göre kullanıcıların açık, yarı açık ve kapalı mekan tercihlerini, mekansal farklılıkları belirlemek ve aralarındaki ayrışma ya da bütünleşmenin tespit edilmesi için anket soruları hazırlanmıştır. Çalışma üç odak noktası kullanıcıları örnekleminde yapılmış olup, Newbold (1995)'un kullanıcı anket sayısı oransal örnek hacmi formülünden yararlanarak, hesaplama sonucunda anket uygulanacak kullanıcı sayısı

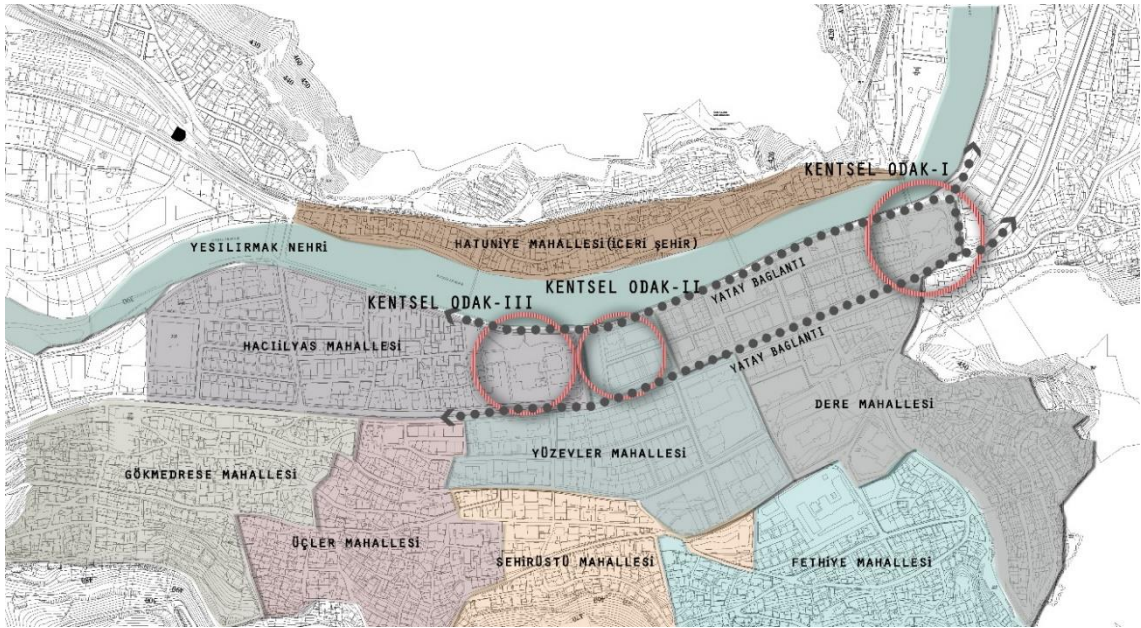
100-110 kişi arasında olduğu belirlenmiştir. Çalışma kapsamında hazırlanan anket formu 25 kişi üzerinde pre-teste (ön teste) tabi tutulmuş ve kontroller yapılarak saha araştırılmasında 111 kişi üzerinde uygulanmıştır. Bu anketlerden 6'sı geçersiz sayıldığından, 105 anket verisi çalışma kapsamına dahil edilmiştir.

Çalışma kapsamında kullanıcılara yönetilecek olan anket çalışması beş bölümden oluşmaktadır. Anketin birinci bölümünde ise cinsiyet, yaş, eğitim durumu, meslek ve gelir düzeyi bilgisi yer almaktadır. İkinci bölümde kullanıcıların odak noktalarına yönelik mekan tercihleri kapsamında odak noktalarını kullanım sıklığı, kullanım saatleri ve mevsimlere yönelik çoktan seçmeli sorular yer almaktadır. Anketin üçüncü bölümünde kullanıcı tutumlarını ölçmek amacıyla mekanların ulaşılabilirliği, güvenilirlik düzeyi ve mekanın kullanıma dair çekincelerini tespit etmek amacıyla ifadeler yöneltilmiştir. Bu bölümde katılımcılara kesinlikle katılmıyorum, katılıyorum, kısmen, katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum şeklinde 5'li likert ölçeğinde dereceleme ölçeği kullanılmıştır. Anketin dördüncü bölümünde kullanıcının odak noktalarına yönelik aidiyet ölçmeyi amaçlayan açık uçlu sorular bulunmaktadır. Anketlerden elde edilen veriler IBM Statistical Package For The Social Sciences (SPSS) 15.0 For Windows istatistik programında işlenerek tek faktörlü frekans analizi, tanımlayıcı analiz ve farklı faktörler arasında ilişkiyi ortaya koymak amacıyla korelasyon analizi yapılarak sonuçlara ulaşılmıştır.

3. BULGULAR

3.1. Araştırmanın Örneklem Alanı

Çalışma kapsamında kentsel kırılmanın açıkça gözlemlendiği üç odak örneklem alanı olarak ele alınmıştır. Amasya tarihi kent merkezinde yer alan odaklardan birinci kentsel odak Amasya Anıt Meydanı (Yavuz Sultan Selim Meydanı), ikinci kentsel odak Amasya Yeşilkent Meydanı ve üçüncü kentsel odak Sultan II. Beyazıt Camii Meydanı olarak belirlenmiştir (Şekil 1).

Şekil 1. Çalışmanın örneklem alanlarını oluşturan kentsel odakların kent içindeki konumları (Özkaynak (2022) tarafından hazırlanmıştır.)

3.2. Görsel Analiz Sonuçları

Kentsel Odak I Analizi (Urban Node I Analysis)

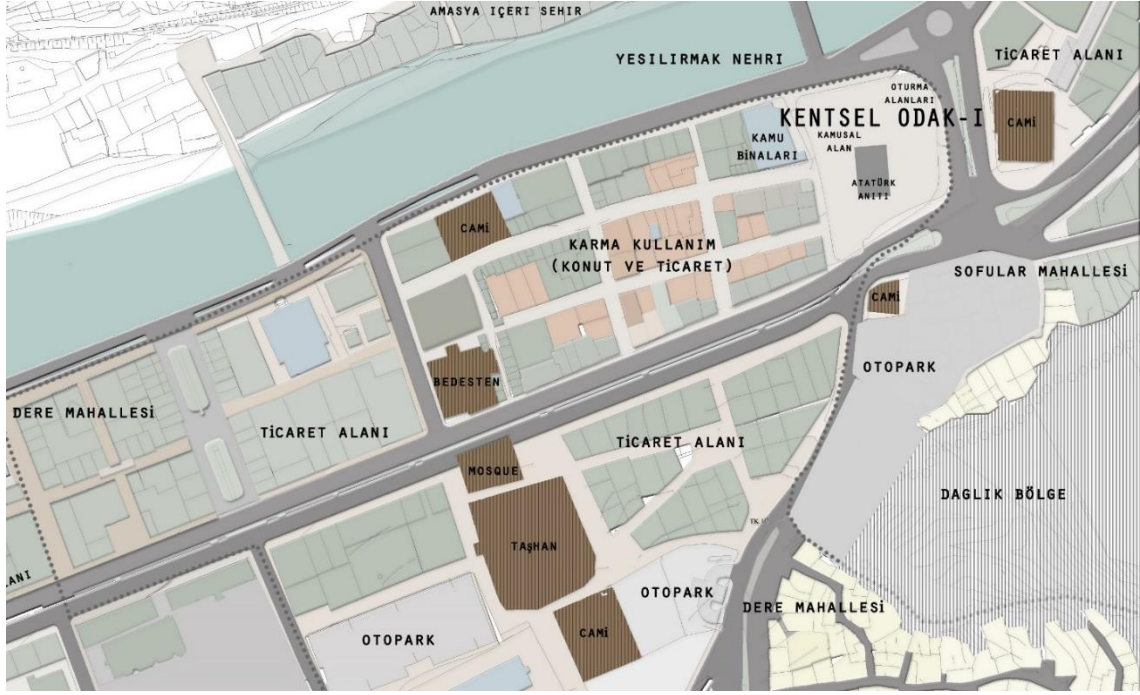
Birinci kentsel odak Amasya'nın tarihi kent merkezinde bulunan ve nehir kıyısında yer alan Anıt Meydanı (Yavuz Sultan Selim Meydanı) olarak belirlenmiştir. Alanın batısı iş merkezi, satış alanları ve banka binası ile sınırlı iken, üç tarafı (doğu-güney ve kuzey) yollarla çevrilidir (Şekil 2). Kent meydanı olan birinci odak, kentin "toplama merkezi, buluşma noktası ve kentli için geçiş alanı niteliğindedir. Turist otobüslerinin yolcu indirme-binme noktası olan meydan, yerel halk dışında yerli-yabancı turistler tarafından da kullanılmaktadır. Alan yaşlı ve genç kesim tarafından birlikte kullanılmakta olduğundan, karma kullanıma sahiptir.

Şekil 2. I. kentsel odak görselleri (Özkaynak, 2022)

Alan ağaçlarla çevrili olmasına rağmen, meydana tasarlanmış peyzaj planlamasından söz etmek mümkün değildir (Şekil 3). Oturma alanları olarak yalnızca meydanın doğusuna konumlanmış bulunan ahşap basamaklar (merdivenler) bulunmaktadır. Alan kentsel ölçekte incelendiğinde; toplu taşıma, bireysel araç ya da bisiklet yolları kullanılarak erişilebilir olmasına rağmen, meydanın eğimli araziye sahip konumu nedeni ile rampa ve merdivenlerle tasarım erişilebilirliği kısıtlamaktadır. Alan çevresinde kısmi otopark sorunu vardır. Meydanda kullanılan beton karo taş döşemesi, Amasya'nın karasal iklimi düşünüldüğünde kış şartlarına uygun değildir. Gece kullanımı açısından değerlendirildiğinde, meydan sokak aydınlatmaları ile desteklenmiş ve görece huzur ve güven telkin eden bir mekâna dönüşmüştür. Ancak doğu yönünde teraslanarak oturma alanı olarak tasarlanan basamaklarla sarılı kısım, bitkilendirme nedeniyle tam olarak aydınlanamamaktadır. Bu nedenle bu bölgeye bahçe aydınlatmaları ve zemin aydınlatmaları eklenerek daha güvenli bir hale getirilebilir.

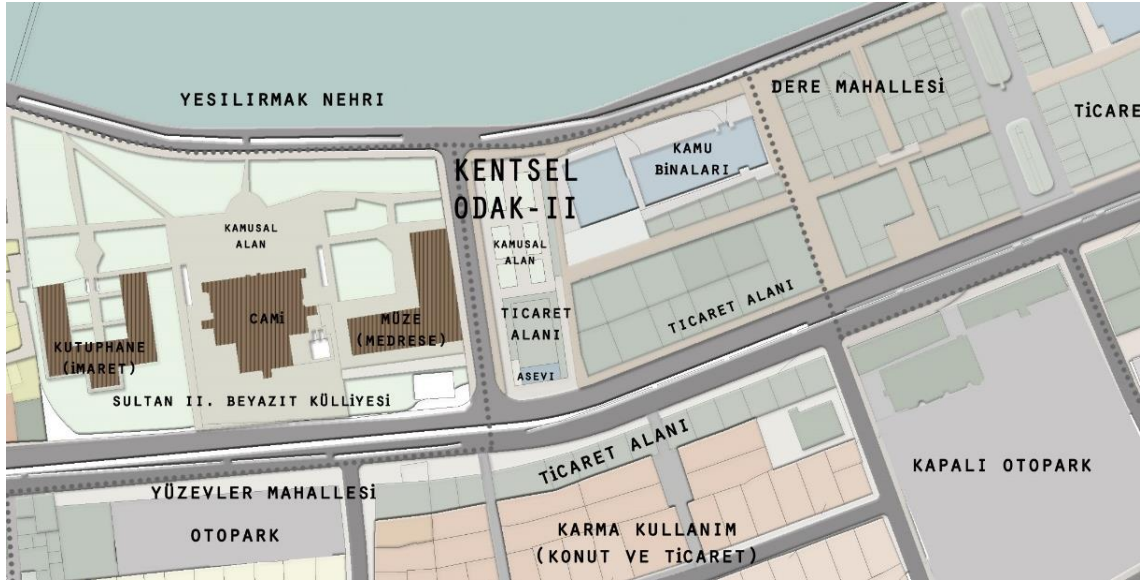
Alanın yakın çevresinde bulunan Sofular Mahallesi, Dere Mahallesi ve Yüzevler Mahallesi sosyo-kültürel açıdan alt düzey ve ekonomik açıdan düşük gelirli olan sosyal toplumun ikamet ettiği bölgelerdir. Sosyal olarak ayrışan bu kullanıcıların kullanımına uygun açık mekanlar bulunmasına rağmen, yarı açık ve kapalı mekanlar tasarlanmamıştır. Bir odak noktası işlevinde olan meydanın çevre yerleşimlere hitap edemediği görülmektedir. Meydana sosyal ve kültürel etkinlik alanları, eğlence alanları, spor alanları ve diğer aktivite alanları gibi canlandırıcı işlevler yüklenmemiştir. Ayrıca meydanın güney bölgesinde Yüzevler Mahallesi'nde bulunan katlı otopark ve Dere Mahallesi'nde bulunan çok sayıda açık otopark bu kentsel odağa hitap etmektedir. Bu otoparklar sosyal dengede eşitsizlik oluşturarak, üst grubun alt gruba üstünlük sağlayarak bu alanları işgal ettiği görülmektedir. Bölgedeki kesime yönelik açık rekreasyon alanları, etkinlik alanları, toplanma alanları, yarı açık yürüyüş ve oturma alanları ile kapalı kültürel alanlar tasarlanması yerine, bölge kullanıcılarının yok sayılarak üst kesime hizmet verecek şekilde tasarlandığı görülmektedir.

Şekil 3. I. kentsel odağın konumu ve kullanım analizi (Özkaynak (2022) tarafından hazırlanmıştır.)

Kentsel Odağ II Analizi (Urban Node II Analysis)

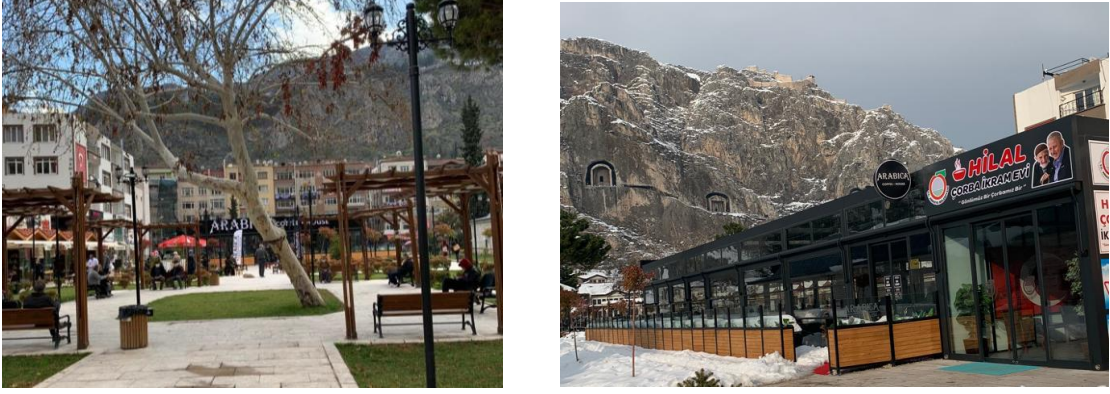
İkinci kentsel odağ; Amasya'nın tarihi kent merkezinde bulunan ve nehir kıyısında yer alan Yeşilkent Meydanı olarak belirlenmiştir. Alanın güneyi ve kuzeyi araç yolları ile çevrili iken, batısında Sultan II. Beyazıt Camii ve Külliyesi bulunmaktadır. Meydanın doğusunda satış birimleri yer almaktadır (Şekil 4). Yapımı 2020 yılında tamamlanan meydan, toplanma merkezi niteliğindedir. Alan kentsel ölçekte incelendiğinde; toplu taşıma, bireysel araç ya da bisiklet yolları kullanılarak erişilebilir olmasına rağmen; alan çevresinde otopark sorunu vardır. Meydanda yeşil alan ve sert zemin dağılımı yaklaşık olarak eşit olmasına rağmen, yeşil alanlar kullanılmayan pasif alanlardır. Meydanda kullanılan mermer zemin kaplaması ve döşemesi kış şartlarına uygun değildir. Alanda konumu nedeniyle Sultan II. Beyazıt Camii'ye yakın olması, büfe ve çay ocağı gibi fonksiyonların bulunması ve oturma birimleri meydanın yaşlılar tarafından kullanılmasına olanak tanımaktadır. Alanın girişinde bulunan oturma birimleri ile çay ocağına ait oturma birimleri genellikle yaşlı kesim tarafından kullanılmaktadır. Türkiye genelinde şubeleri bulunan bir kahve firmasına ait olan kapalı mekan ise gençler tarafından yoğun olarak kullanılmaktadır. Üçüncü dalga kahve akımını savunan kahve mekanı sosyo-kültürel açıdan yüksek ve ekonomik açıdan orta ve yüksek gelirli kitleye hizmet vermektedir. Kahve mekanının arkasında metrekare olarak küçük bir yere sahip belediye aşevi ise sosyo-kültürel açıdan alt düzey ve ekonomik açıdan düşük gelirli olan kitleye hitap etmektedir. Kahve mekanı genç nüfus tarafından tercih edilirken, aşevi yaşlı nüfus tarafından tercih edilmesi sosyal parçalanmanın mekansal ayrışmaya dönüşmesine neden olmaktadır (Şekil 5). Kentsel odağ II'de kapalı alan açısından orta ve yüksek gelirli, sosyo-kültürel açıdan üst ve genç nüfusun baskın olduğu görülmektedir. Açık mekan kullanıma bakıldığında; oturma alanlarının ve çay ocağı oturma birimlerinin düşük gelirli, sosyo-kültürel açıdan alt ve yaşlı nüfusun daha baskın olduğu görülmektedir. Kahve mekanının küçük olan açık alanının bölücülerle ayrılması ise sosyo-kültürel ayrışmanın bir sınırını oluşturmakta ve parçalanmaya neden olmaktadır. Diğer yandan açık alan açısından baskın olan yaşlı kesimin otoritesinden kurtularak, aidiyet sağlamaya çalışmaktadır.

Şekil 4. II. kentsel odağın konumu ve kullanım analizi (Özkaynak (2022) tarafından hazırlanmıştır.)

Kentsel odak II'de açık alan açısından düşük gelirli, sosyo-kültürel açıdan düşük ve yaşlı nüfusun baskın olduğu tespit edilmiştir. Bu kapsamda odak II'de karma kullanım olmasına rağmen; kapalı mekan metrekaresinin dağılımında eşitsizlik söz konusudur. Bölge aydınlatma elemanları ile gece iyi düzeyde aydınlatılmasına rağmen; açık alanın kullanımı akşam saatlerinden itibaren azalmakta, kapalı mekanın kullanımı ise devam etmektedir. Bu durum alan kullanım saatleri açısından da eşitsizlik oluşturmaktadır. Odak II'nin yakın çevresinde sosyo-kültürel açıdan alt düzey ve ekonomik açıdan düşük gelirli olan kişilerin aldığı Yüzevler Mahallesi, Üçler Mahallesi ve Hacı İlyas Mahallesi'nin kullanımına uygun açık mekanlar olmasına rağmen, yarı açık ve kapalı mekanlar bulunmamaktadır. Kapalı mekanların kentin diğer bölgelerinde ikamet eden sosyo-kültürel açıdan üst düzey kişilere hitap etmesi toplumsal gruplar arasında eşitsizliğin göstergesidir. Kent merkezinde bulunan alanın tasarımında çevre yerleşimdeki kişilerin değil, uzak bölgedeki baskın sosyal grubun göz edilmesi toplumsal ayrımcılığa neden olmaktadır. Buna ek olarak Yüzevler Mahallesi'nde bulunan katlı otopark ve açık otopark kentsel odak II'ye hitap etmektedir. Sosyo-kültürel açıdan alt düzeyin alanında yer alan bu otoparklar, üst düzey kesime ayrılarak; baskın olan sosyal grubu göstermektedir.

Özellikle kırılma noktalarından biri olan odak II'de farklı üç mekan ortaya çıkmaktadır. Kamusal alanda bulunan kapalı alan ve açık alana sahip olan kahve evi, farklı ürün seçenekleri ile sabit bir kullanıcı kitlesine hizmet vermektedir. Kapalı alan yarı açık ya da açık mekana dönüşebilmektedir. Kapalı alan açısından baskın olan bu mekan ekonomik olarak verilen hizmetleri afford edebilecek topluluklar olan kentin en üst düzey gelir seviyesine sahip vatandaşlara hizmet vermektedir. Bu mekan sadece verilen hizmetten yararlanmak değil, aynı zaman da kültürel ve estetik yönelimlerini de algısal olarak sergilemek amacıyla tercih edilmektedir. Bu mekanı ziyaret etmek, hizmetinden faydalanmak ve zaman geçirmek sosyal ve kültürel olarak önem arz etmektedir. Mekan da bu tercihlere uygun olarak tasarlanmış ve kullanıcısının her türlü konfor ihtiyacını sağlayacak şekilde hizmet vermektedir. wi-fi hizmetinden müzik seçeneklerine kadar sosyal ve kültürel bakımdan kırılmanın bariz olduğu bir mekandır.

Şekil 1. a)II. kentsel odakta bulunan kamusal alan dağılımı b)Kapalı alan dağılımı (Özkaynak, 2022).

Kahve evinin yanında mekanın hemen güney yakasında aş evi bulunmaktadır. Yan yana olan bu mekanların birlikte aynı kamusal alanı paylaşıyor olmaları kentte yaşanan kırılma noktalarının bariz bir örneği niteliğindedir. Aş evi belediyenin bir hizmeti olarak faaliyet göstermektedir. Kullanıcısı ise yoksul topluluğun temsilcileridir. Kahve evinin tersine üç cephesi kapalı, girişi belli olmayan ve diğer mekanlardan geride kalmış anlayışla tasarlanmış gizli bir mekandır. Temel besin ihtiyaçlarını günün belli saatlerinde almak üzere gelen kullanıcıya kalite ve konfor olarak zayıf bir mekan sunmaktadır. Günün belirli saatlerinde kullanımı, kahve evine göre zamansal sınır koymaktadır. Kullanım alanları açısından yalnızca kapalı bir mekan sunmaktadır.

Üçüncü mekan ise; belediye tarafından tasarlanan açık oturma birimleri ve bu alana hizmet veren satış birimleridir. Turistler için satış birimleri ve kamusal mekanı kullanan kişilere hizmet veren çay ocağı alandaki kapalı büfe şeklinde küçük ticaret alanlarıdır. Bu alanda bulunan çay ocağı kamusal alanda yer alan tabure şeklinde oturma birimleri ile hizmet vermektedir. Düşük sosyal topluluğa hizmet veren bu alan, kahve evinin kullanıcılarının geçiş alanı niteliğindedir. Kapalı bir alanı bulunmayan bu mekanda kentliler dışarda oturmak veya zaman geçirmek zorunda kalmaktadırlar. Kullanıcı sayısının sınırlı olduğu bu alan aynı anda hizmet verdiği kişi sayısı göze alındığında sosyal mekan işlevini tam olarak karşılamamaktadır. Yaz ve kış aylarında güneş ya da yağmurdan koruyucu üst örtünün bulunmaması ve kış aylarında soğuk havada kullanıma imkan vermemesi kullanıcının mekan içinde zamansal ve mevsimsel sınırlayıcı oluşturmaktadır.

Kentsel Odak III Analizi (Urban Node III Analysis)

Üçüncü kentsel odak; Amasya'nın tarihi kent merkezinde bulunan ve nehir kıyısında yer alan Sultan II. Beyazıt Külliyesi meydanı olarak belirlenmiştir. Alanın kuzey ve güneyinde araç yolları bulunurken; doğusunda Yeşilkent Meydanı, batısında ise butik oteller ile konut yapıları vardır (Şekil 6). Cami, medrese ve imaret şeklinde inşa edilen, günümüzde ise cami, kütüphane ve müze olarak kullanılan Sultan II. Beyazıt Külliyesi'nin avlusu kentsel odak III olarak nitelendirilebilir. Alan kentsel ölçekte incelendiğinde; toplu taşıma, bireysel araç ya da bisiklet yolları kullanılarak erişilebilir olmasına rağmen; otopark sorunu bulunmaktadır. Meydanda yumuşak ve sert zemin dağılımında yeşil alan daha fazla olmasına rağmen, yeşil alanlar kullanılmayan pasif alanlardır.

Odak III'ün Osmanlı Dönemi'ne ait tarihi öneme sahip olan bir külliye'nin avlusu olması nedeniyle, genellikle yerli ve yabancı turistlerin toplanma, rehberlerden bilgi edinme ve dinlenme bölgesidir. Ayrıca külliye'nin yer aldığı parselin büyüklüğü ve çok sayıda girişi bulunması nedeniyle yerel halk tarafından geçiş alanı olarak kullanılmaktadır. Cami fonksiyonu, avlunun namaz saatlerinde genellikle yaşlı kesim tarafından kullanılmasını sağlamaktadır. Alanda yalnızca ağaç altı oturma birimleri bulunmakta ve yetersiz sayıda kentsel mobilyaların olması bu odağın kullanıcılarını kentsel odak II'ye yönelmesine neden olmaktadır. Gece aydınlatılma durumu iyi düzeyde olmasına rağmen; cami, kütüphane ve müze işlevinin akşam ve gece saatlerinde kullanıma elverişli olmaması kullanımı gündüz saatleri ile sınırlandırmaktadır. Meydanda kullanılan taş döşemesi diğer meydanlarda olduğunu gibi, kış

şartlarına uygun olmaması alanın mevsim koşullarına göre kullanımının azalmasına yol açmaktadır (Şekil 7).

Şekil 6. III. kentsel odakın konumu ve kullanım analizi (Özkaynak (2022) tarafından hazırlanmıştır.)

Bu odak mekansal anlamda yalnızca açık alan fonksiyonunu yerine getirirken, alanda külliye dışında yarı açık ve kapalı mekan bulunmamaktadır. Odak III'de farklı toplumsal gruplara hizmet veren ve ayrışmayı doğuracak kapalı alanın olmamasından dolayı mekansal farklılaşma yoktur. Fakat buna rağmen, sosyo-kültürel açıdan alt düzey ve ekonomik açıdan düşük gelirli olan kitle tarafından kullanılmaktadır. Odağın çevresinde Yüzevler Mahallesi, Üçler Mahallesi, Hacı İlyas Mahallesi ve Gökmedrese Mahallesi'nde sosyo-kültürel açıdan alt düzey ve ekonomik açıdan düşük gelirli olan sosyal grup yer almaktadır. Alanda sosyal açıdan geri planda kalan kullanıcılara yönelik açık alan bulunurken, yarı açık ve kapalı mekan bulunmamaktadır. Alanda bulunan müze ise turistlere hitap ederken, cami ve avlusunda ek işlev verilen mekanın bulunmaması çevre yerleşimlere hitap edemediğinin bir göstergesidir. Ayrıca bu odak noktasına hitap eden külliyenin güney bölgesinde Yüzevler Mahallesi'nde bulunan kamusal alan açık otopark kullanımına ayrılmıştır. Üst kesimin hizmetine ayrılmış bu alanlar, sosyal alt tabakanın kamusal alan hakkı çığnemektedir.

Şekil 7. III. kentsel odak mevsimsel kullanım zorluğu (Özkaynak, 2022).

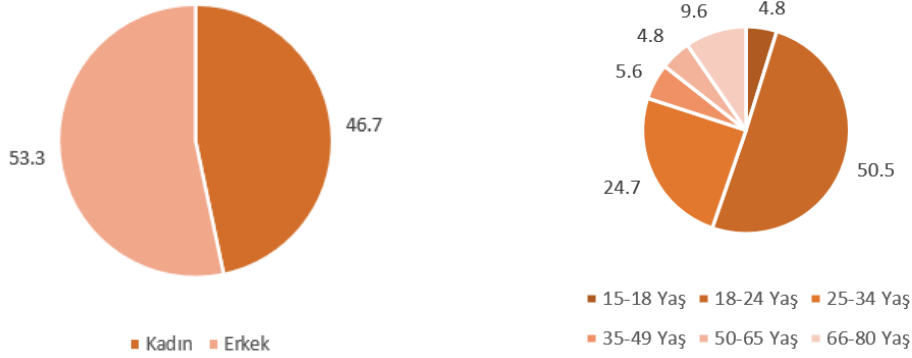
3.3. Anket Çalışması

Çalışmada ileri sürülen hipotezinin doğrulanması ya da yanlışlığının tespit edilmesi amacıyla analizler sonucunda kırılmanın gözlendiği üç odak noktasında anket çalışması yapılmıştır. Çalışma kapsamında örneklem alanda Newbold (1995)'un kullanıcı anket sayısı oransal örnek hacmi formülü ile anket uygulanacak kullanıcı sayısı belirlenmiştir. Çalışmada 105 kullanıcı üzerinde anket çalışması yapılarak, elde edilen sonuçlar grafiklerle verilmiştir.

Katılımcı Bilgileri

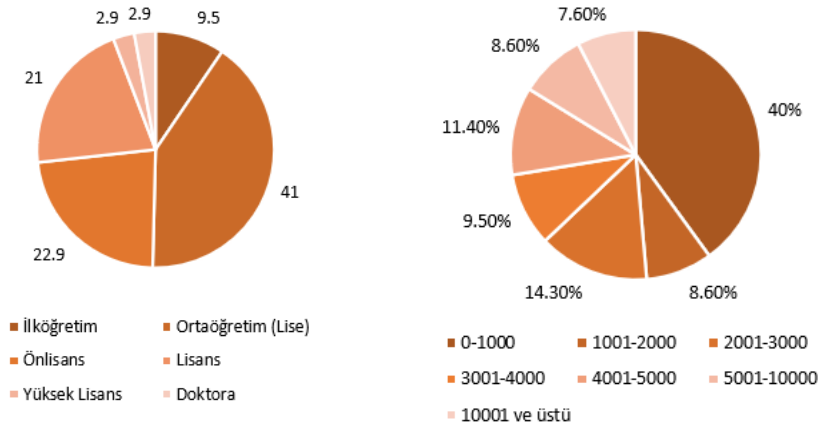
Anketin ilk bölümünde katılımcıların demografik bilgilerini ölçmek amacıyla; cinsiyeti, yaşı, eğitim durumu ve gelir durumu hakkında sorular yöneltilmiştir. Anket verileri incelendiğinde araştırmaya katılanların %53.3'ü erkek, %46.7'si kadındır (Tablo 2). Araştırmaya katılanların yaş durumu incelendiğinde %4.8'i (5 kişi) 15-18 yaş, %50.5'i (53 kişi) 19-24 yaş, %24.7'i (26 kişi) 25-34 yaş, %5.6'sı (6 kişi) 35-49 yaş, %4.8'i (5 kişi) 50-65 yaş ve %9.6'sı (10 kişi) 66-80 yaş aralığındadır. Katılımcıların yaklaşık olarak yarısının 18-24 yaş aralığında olduğu görülmektedir.

Tablo 2. Katılımcıların cinsiyet ve yaş dağılımı

Araştırmaya katılanların eğitim durumları incelendiğinde %9.5'i ilköğretim, %41'i ortaöğretim, %22.9'u önlisans, %21'i lisans, %2.9'u yüksek lisans ve %2.9'u doktora eğitim mezunudur. Araştırmaya katılanların gelir durumları incelendiğinde; %40'ı 0-1000 TL, %8.6'sı 1001-2000 TL, %14.3'ü 2001-3000 TL, %9.5'i 3001-4000 TL, %11.4'ü 4001-5000 TL, %8.6'sı 5001-10000 TL ve %7.6'sı 10001-üstü şeklindedir (Tablo 3).

Tablo 3. Katılımcıların eğitim ve gelir durumu dağılımı

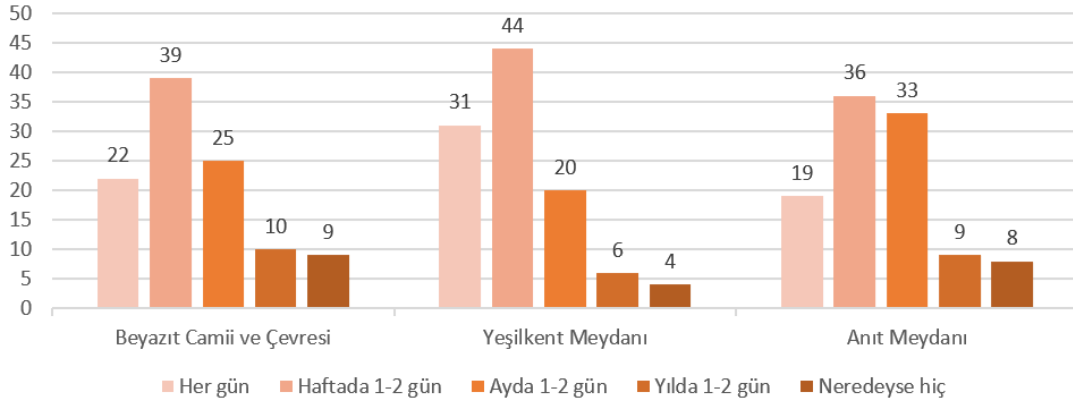

Kullanıcıların Kentsel Odakları Kullanımları

Kullanıcıların araştırmaya konu olan üç odağı kullanım sıklıklarını ölçmek amacıyla sorular yöneltilmiştir. Bu kapsamda Beyazıt Camii ve çevresinin kullanım sıklığı incelendiğinde katılımcıların %37.1'i haftada 1-2 gün, %23.8'i ayda 1-2 gün, %21'i haftada her gün ve %9.5'i yılda 1-2 gün kullandığını belirtirken, % 8.6'sı neredeyse hiç kullanmadığını belirtmiştir. Bu kapsamda Yeşilkent Meydanı ve çevresinin kullanım sıklığı incelendiğinde katılımcıların %41.9'u haftada 1-2 gün, %29.5'i haftada her gün, %19'u ayda 1-2 gün ve %5.7'si yılda 1-2 gün kullandığını belirtirken, % 3.8'i neredeyse hiç kullanmadığını belirtmiştir. Anıt Meydanı ve çevresinin kullanım sıklığı incelendiğinde katılımcıların %34.3'ü haftada 1-2 gün, %31.4'ü ayda 1-2 gün, %18.1'i haftada her gün ve %8.6'sı yılda 1-2 gün kullandığını belirtirken, %7.6'sı

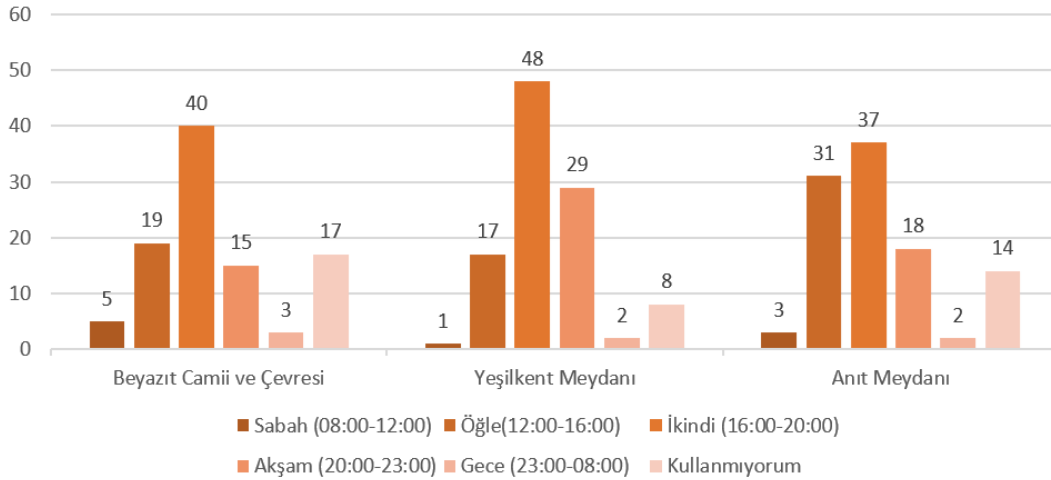
neredeşye hiç kullanmadığını belirtmiştir. Verilen yanıtlar incelendiğinde katılımcıların çoğunluğunun üç odağı her gün ya da haftada 1-2 gün kullandığı görülmektedir (Tablo 4).

Tablo 4. Üç odakta katılımcıların kullanım günlerinin dağılımı

Kullanıcıların araştırmaya konu olan üç odağı kullanım saatlerini ölçmek amacıyla sorular yöneltilmiştir. Bu kapsamda Beyazıt Camii ve çevresinin kullanım saatleri incelendiğinde katılımcıların %38.1'i ikindi, % 20'si öğle, %18.1'i akşam, %4.8'i sabah ve %2.9'u gece saatlerinde kullandığını belirtirken; %16.2'si alanı kullanmadığını belirtmiştir. Yeşilkent Meydanı'nı kullanım saatleri incelendiğinde katılımcıların %45.7'si ikindi, % 27.6'sı akşam, %16.2'si öğle, %1.9'u gece ve %1'i sabah saatlerinde kullandığını belirtirken; %7.6'sı alanı kullanmadığını belirtmiştir. Anıt Meydanı'nı kullanım saatleri incelendiğinde ise; katılımcıların %35.2'si ikindi, % 29.5'i öğle, %17.1'i akşam, %2.9'u sabah ve %1.9'u gece saatlerinde kullandığını belirtirken; %13.3'ü alanı kullanmadığını belirtmiştir. Bu kapsamda Yeşilkent Meydanı ikindi ve akşam, Anıt Meydanı ve Beyazıt Camii ve çevresi ise öğle ve ikindi saatlerinde kullanıldığı görülmektedir. Kentsel alan kullanımında ikindi saatleri (16:00-20:00) kullanım olarak birinci sırada yer almaktadır (Tablo 5).

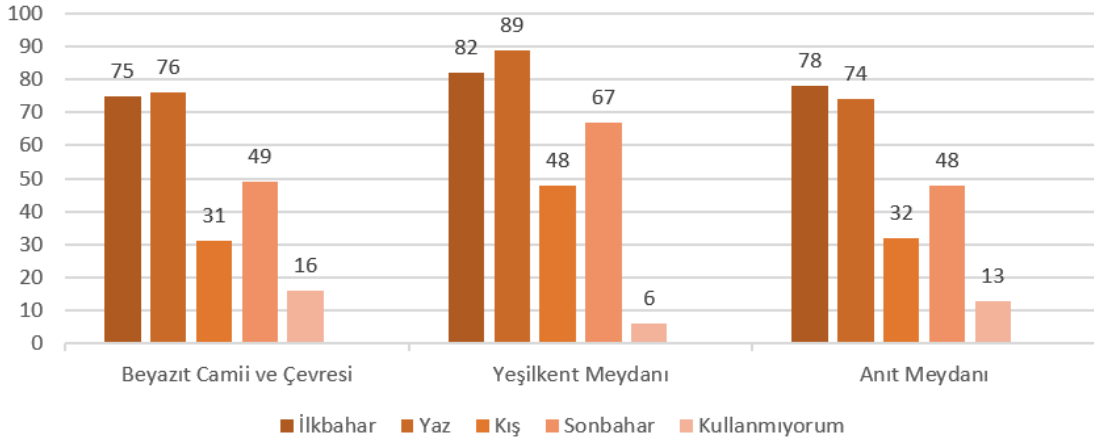
Tablo 5. Katılımcıların eğitim ve gelir durumu dağılımı

Kullanıcıların araştırmaya konu olan üç odağı kullandıkları mevsimleri belirlemek amacıyla sorular yöneltilmiştir. Kullanıcılar birden fazla mevsim belirtebilmişlerdir. Bu kapsamda Beyazıt Camii ve çevresini kullandıkları mevsimler incelendiğinde katılımcıların %72.4'ü yaz, %71.4'ü ilkbahar, %46.7'si sonbahar ve %29.5'i kış mevsiminde kullanırken, %15.2'si alanı kullanmadığını ifade etmiştir. Yeşilkent Meydanı'nı kullandıkları mevsimler incelendiğinde katılımcıların %84.8'ü yaz, %78.1'i ilkbahar, %63.6'sı sonbahar ve %45.7'si kış mevsiminde kullanırken, %15.2'si alanı kullanmadığını ifade etmiştir. Anıt Meydanı'nı kullandıkları mevsimler incelendiğinde ise; katılımcıların %74.3'ü ilkbahar, %70.5'i yaz, %45.7'si sonbahar ve %30.5'i kış mevsiminde kullanırken, %12.4'ü ise alanı kullanmadığını ifade etmiştir. Kullanıcıların alanı tercih ettiği mevsimlere göre dağılımı incelendiğinde; üç odağın kullanımında ilkbahar ve yaz aylarının öne çıktığı görülürken; en az kış aylarında kullandıkları

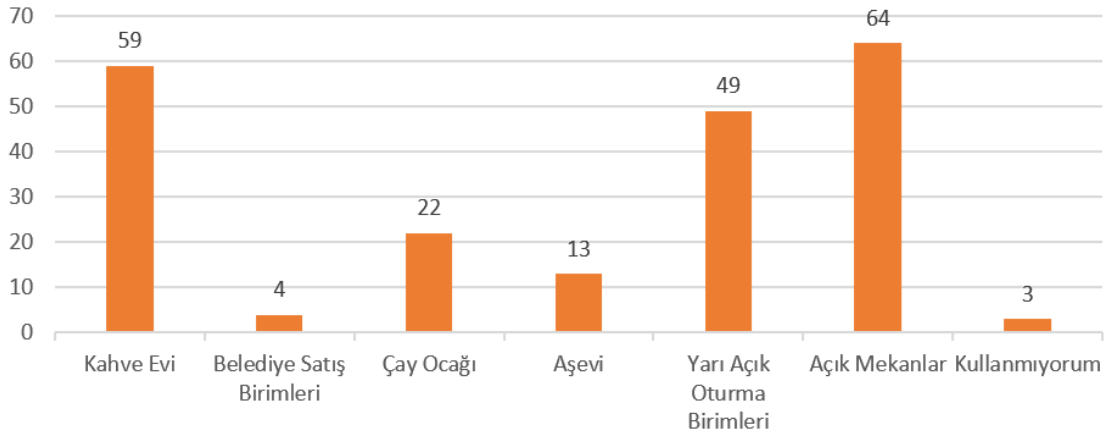
görülmektedirler. Alanı kullanım yüzdesine bakıldığında en fazla Yeşilkent Meydanı'nın kullanıldığı tespit edilmiştir (Tablo 6).

Tablo 6. Üç odakta katılımcıların mevsimsel kullanımının dağılımı

Yeşilkent Meydanı'nda kahve evi, belediye satış birimleri, çay ocağı, aşevi, yarı açık oturma birimleri ve açık mekanlar gibi farklı kullanıcılara hitap eden mekan çeşitliliği bulunduğundan dolayı, kullanıcılara bu mekanları kullanımlarına yönelik soru yöneltilmiştir. Kullanıcılar bu bölümde birden fazla mekanı seçenek olarak işaretleyebilmişlerdir. Kullanıcıların %61'i açık mekanları, %56.2'si kahve evini, %46.7'si yarı açık oturma birimlerini, %21'i çay ocağını, %12.4'ü aşevini, %3.8'i ise belediye satış birimlerini kullandığını belirtmiştir. Kapalı mekan olarak kahve evinin tercih edilme yüzdesinin yüksek olduğu görülürken, aşevi kullanımının az olduğunu görülmektedir. Meydanda açık ve yarı açık mekanların kullanımının fazla olduğu görülmektedir. Kahve evi kullanıcıları ile meydanda yer alan açık ve yarı açık mekanların bir arada kullanıldığı ortaya çıkmıştır (Tablo 7).

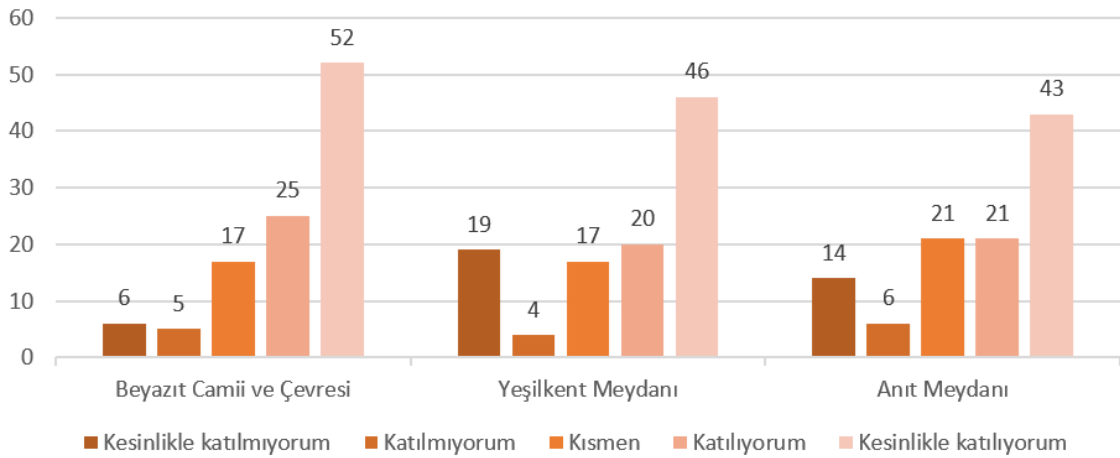
Tablo 7. Yeşilkent Meydanı'nda katılımcıların mekan kullanımının dağılımı

Kullanıcıların Tutumlarının Belirlenmesi

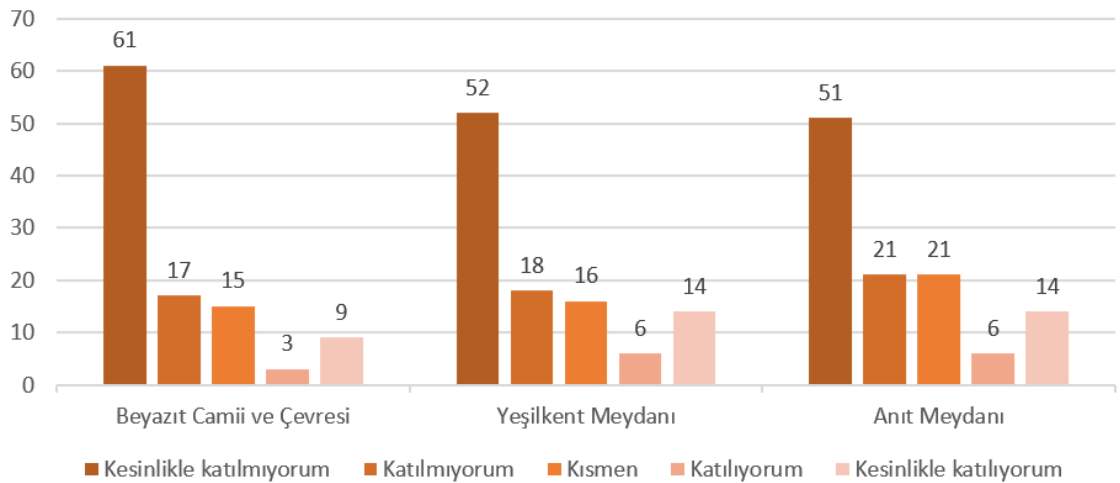
Kullanıcıların örneklem alan çerçevesinde ulaşılabilirlik, güvenlik, kullanmada çekimserlik ve ayrışma hissini tespit edilmesi amacıyla kullanıcılara belirli yönergeler yöneltilmiş ve katılımcılara "kesinlikle katılmıyorum", "katılmıyorum", "kısmen", "katılıyorum" ve "kesinlikle katılıyorum" şeklinde 5'li likert ölçeğinde cevaplamaları beklenmiştir. Kullanıcıların ulaşılabilirlik parametresi kapsamında; "Beyazıt Camii ve çevresi benim için ulaşılabilirdir." yönergesine %10.5'i (11 kişi) katılmadığını, %16.5'si (17 kişi) kısmen katıldığını, %73'ü (77 kişi) ise katıldığını belirtmektedir. "Yeşilkent Meydanı benim için ulaşılabilirdir." yönergesine %20.5'i (23 kişi) katılmadığını, %16.5'i (17 kişi) kısmen, %62.5'i (66 kişi) katıldığını belirtmektedir. "Anıt Meydanı benim için ulaşılabilirdir." yönergesine ise; %19'u (20 kişi) katılmadığını, %20'si (21 kişi) kısmen, %61'i (64 kişi) katıldığını ifade etmiştir. Katılımcıların verdikleri cevaplar göz önüne alındığında; üç odağın da ulaşılabilir olduğu görülmektedir (Tablo 8).

Tablo 8. Kentsel mekanların ulaşılabilirliği

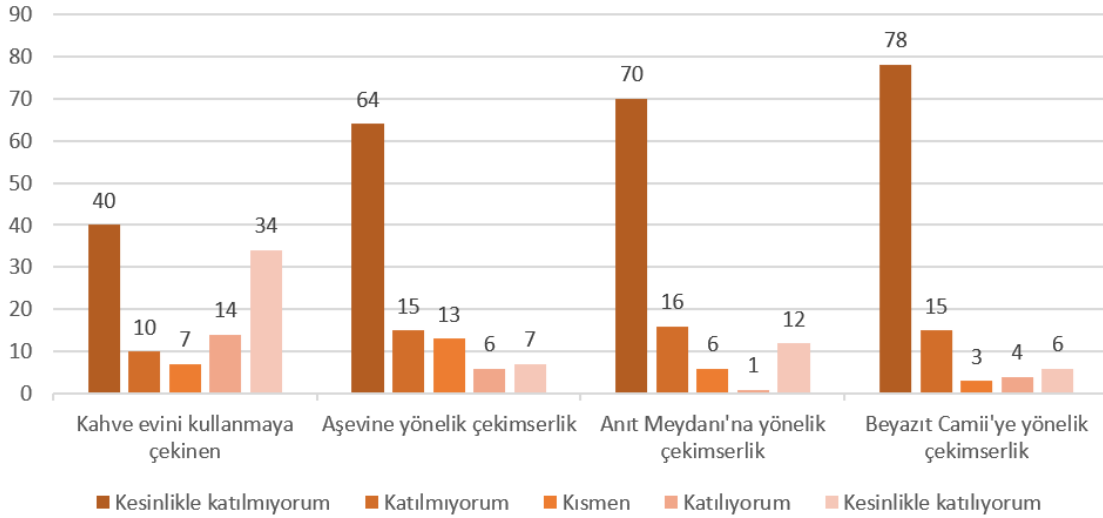
Kullanıcıların güvenlik parametresi kapsamında; "Beyazıt Camii'yi güvenli bulmuyorum." yönergesine %77.5'i (78 kişi) katılmadığını %14.1'i (15 kişi) kısmen, %11.4'ü (12 kişi) katıldığını belirtmektedir. "Yeşilkent Meydanı'nı güvenli bulmuyorum." yönergesine %66.5'i (70 kişi) katılmadığını, %19'u (16 kişi) kısmen, %14.5'i (20 kişi) katıldığını belirtmektedir. "Anıt Meydanı'nı güvenli bulmuyorum." yönergesine ise; %68.7'si (72 kişi) katılmadığını, %20'si (21 kişi) kısmen, %14.3'ü (20 kişi) katıldığını belirtmektedir. Katılımcıların verdikleri cevaplar incelendiğinde; üç odağın da güvenlik düzeyinin iyi olduğu görülmektedir. En güvenli mekan olarak Beyazıt Camii ve çevresi olduğunu belirtmişlerdir (Tablo 9).

Tablo 9. Kentsel mekanların güvenlik düzeyi

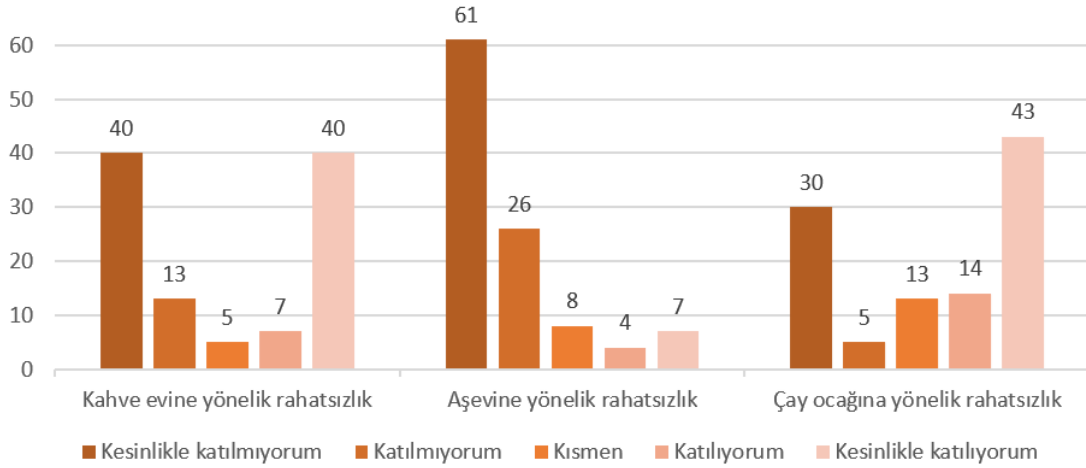

Katılımcıların sosyal ayrılmaya neden olacak mekanlara gitmeye çekincelerini tespit etmek amacıyla kullanıcılara dört yönerge sorularak tutumları belirlenmeye çalışılmıştır. "Yeşilkent Meydanı'nda kahve evine gitmeye çekiniyorum." yönergesine %47.5'i (50 kişi) katılmadığını, %6.9'u (7 kişi) kısmen, %45.6'sı (20 kişi) katıldığını belirtmektedir. "Yeşilkent Meydanı'nda aşevine gitmeye çekiniyorum." yönergesine %75.2'si (79 kişi) katılmadığını, %12.4'ü (13 kişi) kısmen, %12.4'ü (13 kişi) katıldığını ifade etmektedir. "Anıt Meydanı'na gitmeye çekiniyorum." yönergesine %82'si (86 kişi) katılmadığını, %5.6'sı (6 kişi) kısmen, %12.4'ü (13 kişi) katıldığını belirtmiştir. "Beyazıt Camii ve çevresine gitmeye çekiniyorum." yönergesine ise; %87.7'si (93 kişi) katılmadığını, %2.8'i (3 kişi) kısmen, %9.5'i (10 kişi) katıldığını ifade etmiştir. Kullanıcıların cevapları incelendiğinde; Anıt Meydanı ile Beyazıt Camii ve çevresini kullanmaktan çekinmediği belirttiğinden bu mekanlarda mekansal ayrışma olmadığı görülmektedir. Fakat Yeşilkent Meydanı'nda bulunan aşevini kullanmaktan çekinmezken, kullanıcıların yarısının kahve evine gitmekten çekindikleri tespit edilmiştir (Tablo 10).

Tablo 10. Kentsel mekanları kullanım çekinceleri

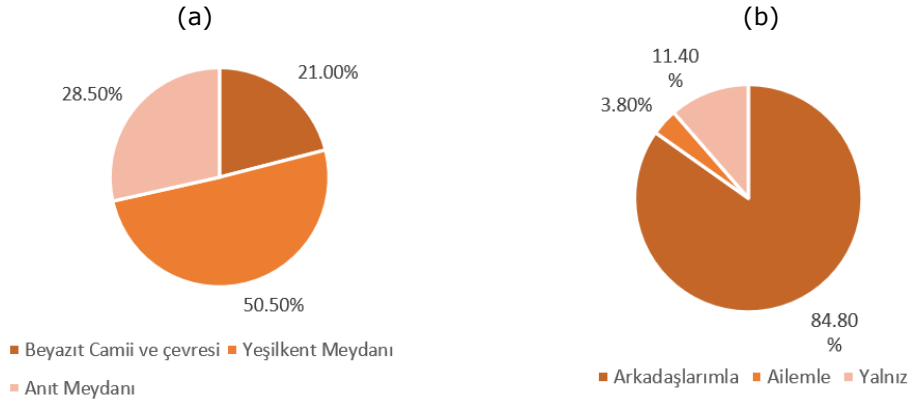

Kullanıcıların mekansal ayrışmada birbirinden rahatsızlık oluşturacak parametrelerin incelenmesi amacıyla kullanıcılara farklı sosyal gruplara hitap eden mekanların bir arada bulunduğu Yeşilkent Meydanı'na dair ifadeler sunulmuştur. Katılımcılara yöneltilen "Yeşilkent Meydanı'nda kahve evinin olması beni rahatsız etmektedir." ifadesine %50.4'ü (53 kişi) katılmadığını, %8.5'i (5 kişi) kısmen, %41.1'i (47 kişi) katıldığını belirtmiştir. "Yeşilkent Meydanı'nda aşevinin olması beni rahatsız etmektedir." yönergesine %82.7'si (87 kişi) katılmadığını, %6.8'i (8 kişi) kısmen, %10.5'i (11 kişi) katıldığını ifade etmiştir. "Yeşilkent Meydanı'nda kahve evinin önünde çay ocağının oturma birimlerinin olması beni rahatsız etmektedir." tutumuna ise; %33.3'ü (35 kişi) katılmıyor, %12.4'ü (13 kişi) kısmen, %54.3'ü (57 kişi) katıldığını belirtmiştir. Bu tutumlara verilen cevaplar incelendiğinde kullanıcıların aşevine yönelik rahatsızlık duymadıkları görülmektedir. Kahve evi ve önünde bulunan çay ocağına karşı verilen cevaplar karşılaştırıldığında ise katılımcıların yaklaşık yarısı rahatsızlık duyarken, diğer yarısının rahatsızlık duymadığı görülmektedir. Bu durum kahve evi ve çay ocağı kullanıcılarının fikir ayrılıkları olduğunu ortaya koymaktadır (Tablo 11).

Tablo 11. Kentsel mekanlarda sosyal ayrışmanın belirlenmesi

Kullanıcıların Kentsel Mekan ve Aidiyet İlişkisi

Kullanıcıların aidiyet hislerinin belirlenmesi amacıyla yöneltilen soruya yönelik verilen cevaplar incelendiğinde; %50.5'i Yeşilkent Meydanı'nı, %28.6'sı Anıt Meydanı'nı ve %21'i Beyazıt Camii ve çevresine aidiyet hissettiklerini belirtmişlerdir (Tablo 12a). Kullanıcıların bu mekanları kiminle tercih ettikleri incelendiğinde ise; %84.8'i arkadaşlarıyla, %11.4'ü yalnız ve %3.8'i ise ailesiyle kullandığını belirtmişlerdir. Verilen cevaplar incelendiğinde kullanıcıların yaklaşık olarak yarısının Yeşilkent Meydanı'na aidiyet hissettiğini belirtmişlerdir (Tablo 12b).

Tablo 12. Kentsel mekanlarda sosyal ayrışmanın belirlenmesi

Anketin son bölümünde kullanıcılara bu mekanlara neden aidiyet hissettiklerine yönelik açık uçlu soru yöneltilmiştir. Bu kapsamda verilen cevaplar incelendiğinde; Beyazıt Camii ve çevresine aidiyet hisseden kullanıcıların cevapları Osmanlı dönemine ait tarihi caminin bulunması, cami avlusunun güvenli olması ve dini mekanın kullanıcılara huzur vermesi şeklinde yoğunlaşmaktadır. Yeşilkent Meydanı'na aidiyet hisseden kullanıcılar alanda bulunan kahve evinin bulunması ve bu mekanı arkadaşlarıyla kullanabildiklerinden dolayı tercih ettiklerini, ulaşılabilirliğin kolay olduğu ırmak kenarında yürüyüş güzergahında olduğunu ve rekreasyon alanı olarak yeşil alanın bulunması öne çıkmaktadır. Anıt Meydanı'na aidiyet hisseden kullanıcılar alanın kalabalık olması, arkadaşları ile sosyalleşme imkanları olması, oturma alanlarının manzarası ve alanın ferah olmasından dolayı aidiyet hissettiklerini ifade etmişlerdir.

Anketin bu bölümünde üç odak arasında ait hissetmedikleri mekanları sebepleri ile belirtmeleri amacıyla açık uçlu soru yöneltilmiştir. Bu kapsamda Beyazıt Camii ve çevresinin kullanıcılarının yaşlı kesimin genç kesimin aidiyet oluşturmaya engel oluşturduğunu vurgulamışlardır. Yeşilkent Meydanı'na aidiyet hissetmeyen kullanıcılar kahve evinin genç kesime hitap ettiğini, çay ocağı, aşevi ve oturma birimlerinin yaşlı kesimin kullanması bir kesimin diğer kesimden rahatsız olduğunu ortaya koymaktadır. Anıt Meydanı'na aidiyet hissetmeyen kullanıcılar kalabalık olması, akşam saatlerinde güvensiz ve ıssız olduğunu vurgulamışlardır.

4. SONUÇ VE TARTIŞMA

Kentler toplumun oluşma sebebidir. Toplum içindeki ortaya çıkan çeşitlilik ise kentin olmazsa olmaz çekirdeğidir. O nedenle kentler sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik olarak çok farklı topluluklara ev sahipliği yapmaktadır. Bu farklı topluluklar genellikle kent içerisinde farklı mahallelerde yaşamaktadır. Ancak coğrafi olarak birbirine yakın oldukları sınırlar ve ortak kullandıkları merkezler bulunabilmektedir. Özellikle kent içerisinde meydana gelen kültürel ve sosyal ilişkiler neticesinde merkeze yakın bölgelerde ortak sosyal ve kültürel mekanlar şekillenmiştir. Bu mekanlar merkezde bulunmaları nedeniyle ne yazık ki daha çok üst düzey gelire sahip toplulukların kullanım tercihlerine göre tasarlanmıştır. Oysa karma bir mekan olması gereken bu tür merkezlerde gelir bakımından daha zayıf toplulukların kültürel tercihlerine göre tasarlanacak mekanlar en az diğer gruptaki mekanlar kadar görünür ve mekansal adaleti sağlamak açısından yeterli büyüklüğe sahip olmalıdır.

Sosyo-ekonomik açıdan daha üst düzey gelire sahip topluluk üyeleri zamanlarını geçirirken kendi kültürel değerlerini ve tercihlerini mekana yansıtmak isterler. Birbirleri ile ilişkileri meta üzerinden gerçekleşen bilgi ve algı akışına bağlıdır. Mekanın bu akıcılığı sağlaması gerekir. Malzeme, tasarım, sunulan hizmet ve lokasyon bakımından bu topluluklara hizmet eden mekanlar kentin diğer mekanlarından ayrılmaktadır. Ancak konum olarak bu mekanlar sosyo-ekonomik ve kültürel olarak daha farklı bir bilgi akışına ve kültürel değer sistemine sahip toplulukların yaşam alanlarına yakın olabilir. Bu özellikle o mekana yakın alanlarda yaşayan sosyo-ekonomik bakımdan gelir düzeyi alt topluluklar açısından bir kırılma noktası oluşturmaktadır. Örnek vermek gerekirse, genellikle üst düzey gelire sahip topluluklara hizmet eden mekanlar yaz kış kapalı ya da yarı açık alanlardır. Bu alanlar her mevsim ya da saat fark etmeksizin kullanıcı konforunun ön planda olduğu, ergonomik ve hizmet olarak sınırlayıcı bir etkiye sahip olmayan mekanlardır. Fakat, sosyo-ekonomik olarak daha düşük gelir seviyesine sahip topluluklar genellikle her mevsim açık alanlarda, konfor açısından nispeten zayıf ve ergonomik olmayan mekanlarda sosyal iletişim halindedirler. Bu alanlarda mevsim ve saat açısından hizmet saati ve ürün sınırlıdır. Nispeten geçici olan bu mekanlar ne yazık ki kullanıcıların birlikte zaman geçirecekleri bir mekan olmaktan daha ziyade, belli bir amaç için buluşma noktası veya temel ihtiyaçların asgari giderilme mekanı olarak tasarlanmaktadır.

4.1. Bulguların Tartışılması

Çakırer Özservet'in (2013) araştırmasında varsılların varoş ve yoksulluk algılarının ölçülmesini amacıyla yaptığı çalışmada, nicel verilere göre varsılların yoksullara göre algısında ve mekansal ayrışmada küçük bir ilişki varken, nitel sonuçlara göre algıda yüksek düzeyde ayrışmanın var olduğu belirlenmiştir. Çalışma kapsamında nicel yöntemlerin ihmal ettiği ya da ölçemediği veriler nitel yöntemler sayesinde ölçülebilir hale geldiği belirtilmiştir. Bu kapsamda sosyo-ekonomik ve kültürel açıdan alt ve üst toplulukların çatışmasının olduğu kırılma noktaları özelinde incelenen araştırmamızda; Amasya Merkez'de seçilen üç kentsel odak noktası örneğinde nitel ve nicel yöntemlerden oluşan karma yöntemde bir alan araştırması yapılmıştır. Çalışma kapsamında nitel yöntemde saha araştırması ve görsel analiz çalışması uygulanırken, nicel yöntemde kentsel mekan kullanıcılarına anket uygulaması yapılmıştır. Newbold (1995)'un kullanıcı anket sayısı oransal örnek hacmi formülünden yararlanarak anket uygulanacak kullanıcı sayısı belirlenmiş ve 105 kullanıcı üzerinde anket çalışması yapılmıştır.

Saha çalışması ve görsel analiz çalışmaları sonucunda kırılma noktalarından biri olan odak I karma kullanıma sahip olmasına rağmen, mekansal farklılık bulunmamakta ve yalnızca açık mekandan oluşan bir kamusal alandır. Kentsel odak II sosyal topluluk olarak alt ve üst grubun ortak olarak kullandığı karma kullanıma sahiptir. Fakat odak I'den farklı olarak farklı topluluklara ev sahipliği yapan kahve evi, aş evi ve büfe-kiokslar olmak üzere üç mekan bulunmaktadır. Kırılma noktalarından bir diğeri olan odak III'de ise; kentli kullanıcısı dikkate alındığında karma kullanım yoktur. Alanın külliye dışında sınırladığı alan yalnızca açık mekandan oluştuğundan, mekansal farklılık bulunmamaktadır.

Mutlu ve Varol'un (2017) makalesinde demografik ve sosyo-ekonomik özelliklerin, kent bütününde kentin planlı konut alanları ile plansız gelişen bölgelerinde farklılaştığı, bu farklılaşmanın kentte ayrışma yarattığı anlaşılmaktadır. Bu anlamda kentte sosyal ve mekansal adaletsizliğin yaşandığı anlaşılmakta, sosyo-ekonomik zenginlik ve yoksunluğun eşitsiz dağılımının yer aldığı mekanların ortaya çıktığı gözlemlenmektedir. Bir yanda görece yüksek

düzyer hizmetlerin yer aldığı mekanların bulunduğu, diğer yanda ise hizmet düzeyinin yetersiz olduğu belirlenmiştir. Amasya örnekleminde yapılan çalışmamızda ise; I ve II. odakta farklı kullanıcılara hitap ettiğinden karma kullanıma sahipken, III. odakta karma kullanım yoktur. Bu kapsamda üst gelir grubuna yönelik II. odakta mekansal çeşitlilik bulunurken, karma kullanıma sahip olan I. ve III. odakta mekansal farklılık bulunmadığı belirlenmiştir.

Çalışma kapsamında nitel verilerin nicel verilerle desteklenmesi amacıyla anket çalışması yapılmıştır. Yapılan anket sonuçları incelendiğinde; odak noktalarının genellikle haftada her gün veya 1-2 gün, öğle, ikinci ve akşam saatlerinde kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca odak noktalarının yaz ve ilkbahar aylarında kullanıldığı görülürken, en az kış aylarında kullanıldığı görüldüğü tespit edilmiştir.

Firidin Özgür ve Seçer'in (2015) çalışmasında; farklı bölgede yapılan anketler, gözlemler ve mülakatların sonucunda planlama, tasarım ve kentleşme biçiminin kullanıcıların kentle, komşularla ve yaşadıkları çevreyle ilişkilerini etkilediği görülmüştür. Yaptığımız çalışmada ise; bu sonucu destekler nitelikte verilere ulaşıldığı görülmüştür. Bu kapsamda üç odaktaki kamusal alanların tasarımı ve planlanmasında düşük sosyal topluluğa hizmet verenlerin zamansal ve mevsimsel açıdan sınırlı kullanım imkanı tanıdığı, düşük konfor sağladığı ve niteliksel açıdan zayıf olduğu görülmektedir. Fakat yüksek sosyal topluluğa hizmet verenlerin yüksek konfor sağladığı, nitelikli, kaliteli ve estetik mekan sağladığı ve sınırlayıcılığının olmadığı görülmektedir. Bu kırılma noktasına bakarak kentin hizmet ettiği farklı topluluklar olduğu ve ayrışmayı destekleyici nitelikte mekan tasarımlarının olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca tespit edilen bu sonuçlar; farklı sosyo-ekonomik grupların ayrıştığını, parçalanmış kullanıma ve kaynaklara sınırlı erişime yol açan önemli bir toplumsal ayrışma sorununu ortaya koymaktadır.

Anket bulguları incelendiğinde; kullanıcılar odak I ve III'ü kullanmaktan çekinmediği görünürken, odak II'nin kullanımına ise çekimser yaklaştıkları görülmektedirler. Alanda farklı sosyal gruplara hitap eden kahve evi, aşevi ve çay ocağı birimlerinin bulunması sosyal ayrışma oluşturmaktadır. Bu mekanların bir arada bulunması ve birbirlerinin geçiş alanında bulunması nedeniyle kullanıcılar birbirleri ile etkileşim halindedirler. Sonuçlara göre katılımcıların yaklaşık yarısı bir sosyal gruba hitap eden evinden rahatsızlık duyarken, diğer yarısı diğer sosyal gruba hitap eden çay ocağının oturma birimlerinden rahatsızlık duyduğunu belirtmişlerdir. Kullanıcıların mekan ve aidiyet ilişkisi hakkında cevaplar incelendiğinde; cami çevresindeki üst yaş grubu nedeniyle genç grup aidiyet oluşturmamadığını ifade etmektedirler. Odak II'de aidiyet hissetmeyen kullanıcılar kahve evinin genç kesime hitap ettiğini belirtirken; çay ocağı, aşevi ve oturma birimlerinin yaşlı kesime hitap ettiğini öne sürmüşlerdir. Bu odak noktasında bir sosyal grubun diğer sosyal gruptan ayrıştığını ve bu durumun mekana yansıdığını göstermektedir.

Şanlı ve Özdemir Sönmez (2016); üst gelir grubunun sosyo-mekansal ayrışmasını, ayrışmanın oluşum süreçleri, kent ve kentliye olan etkilerini incelenerek, farklı grupların kent sisteminde, kente katılımlarında ve tercih ettikleri yaşam tarzlarında ayrıştıkları tespit edilmiştir. Amasya örnekleminde yapılan çalışmamızda bu görüşü destekler nitelikte, kullanıcıların birbirlerinin yaşam tarzlarından rahatsızlık duydukları ve alt sosyal grup nedeniyle aidiyet oluşturmamadıkları ve toplumsal bir ayrışmanın olduğu tespit edilmiştir. Sonuç olarak çalışma kapsamında öne sürülen;

- "Toplumun sosyo-kültürel ve ekonomik yapısındaki farklılıklar kentsel alanda kırılma noktaları oluşturmaktadır." hipotezi (H¹) doğrulanmıştır.
- "Kentteki alt ve üst toplumsal grupların kullandığı kamusal mekanlar arasında görünmez sınırlar bulunmaktadır." hipotezi (H²) doğrulanmıştır.
- "Kentteki alt ve üst toplumsal grupların kullandığı kamusal mekanlar arasında tasarımsal ve işlevsel farklılıklar görünmektedir." hipotezi (H³) doğrulanmıştır.
- "Kentteki üst toplumsal grup, alt toplumsal grubun kamusal mekan kullanımını engellemektedir." hipotezi (H⁴) doğrulanmıştır.

4.2. Öneriler

Küreselleşmenin sonucu olarak sosyal bir mekan olan kamusal alanlar, kentin belli bir topluluğu için şekillenmekte ve kabuk değiştirmektedirler. Sosyo-ekonomik ve kültürel açıdan düşük gruba hizmet veren mekanlar zaman içerisinde değişim göstererek, sosyo-ekonomik ve

kültürel olarak yüksek topluluğa hizmet veren alanlara dönüşmektedir. Bu kapsamda toplumsal yapıdaki farklılıkların kentsel mekanda kırılma noktaları oluşturarak ve farklı odak noktaları oluşturduğunun belirlenmesi amacıyla yapılan bu çalışma kapsamında, kamusal mekanlarda sosyal gruplar arasında sınırların ve mekansal farklılıkların bulunduğu belirlenmiştir.

Çalışma kapsamında yapılan literatür araştırması kapsamında ve anket ile gözlemlerden elde edilen sonuçlara göre; kendine ait olmayan topluluğun üyelerine karşı önyargı ve eşitlik gözetmeden, birbirinin kamusal alanda sosyalleşme hakkını ele geçirmeye çalışmakta olduğu gözlemlenmiştir. Bu çalışmada yapılan alan araştırmasından hareketle dönüşen kamusal alanlarda kapalı mekanların yüksek düzeye, açık mekanların ise düşük düzeye hitap ettiği görülmektedir. Sosyo-ekonomik ve kültürel olarak yere özgü mekanların kalan topluluklara ait mekanların sayısı giderek azaldığı, sosyal paylaşım için yeterli hizmet ve konforu sağlamamaktadır. Fakat kenti oluşturan farklı sosyal grupların göz önüne alınarak eşitlikçi ve birbirinin hakkına saygı duyan tasarımların yerel yönetimler, mimarlar, kentsel tasarımcılar ve sosyologlar tarafından uygulanması gerekmektedir. Küresel dünyada olan gelişmelerin takip edilmesinin yanı sıra yere özgü değerlerin korunması gerekmektedir.

Sosyo-kültürel açıdan alt düzey ve ekonomik açıdan düşük topluluk için sosyal paylaşım alanları oluşturulmalı, kültürel gelişim için kültür merkezleri, gençlerin zaman geçirebilecekleri gençlik merkezi ve özellikle yaşlılar için olmak üzere tüm halka hitap eden rekreasyon alanları ve etkinlik alanları gibi kapalı, yarı açık ve açık mekan özelinde her mevsim kullanabilecekleri alanlar tasarlanmalıdır. Bu alanlar kaliteli, görsel açıdan estetik ve nitelikli mekanlar olmalıdır. Sosyo-kültürel açıdan üst düzey ve ekonomik açıdan orta ve yüksek topluluk için ayrımcılığın olmadığı ve keskin sınırlarla ayrılmayan alanlar oluşturulmalıdır. Üst grubun alt gruba baskın olmamalı, kamusal alanı gasp etmemeli, kendini soyutlamamalıdır. Bunun yanı sıra alt grubun üst grubu ve isteklerini anlaması, ön yargılı davranmaması ve aynı eşitlikçi bakış açısı ile görmesi gereklidir.

Bu anlamda bu çalışma bir Anadolu kenti olan Amasya örneğinde yapılmış olması çalışmanın sınırlılığını oluşturmaktadır. Fakat kent nüfusu açısından küçük bir Anadolu kenti olmasına rağmen, toplumsal ayrışmanın bulunması çok kültürlü ve farklı etnik, yaş ile gelir gruplarından oluşan metropollerde toplumsal ayrışmanın saptanması konusu önem taşımaktadır. Bu çalışmadan ayrılarak, gelecek çalışmalarda farklı değişkenler ve farklı analiz yöntemleri kullanılarak yeni örnek alanlarda çeşitlendirilmesi mümkündür.

5. KAYNAKLAR

- Akgün, A. (2014) Ayrışma-Ayrıştırma Temelli Mekansal Pratiklerin Toplumsal Pratiklerle İlişkisi Üzerine Bir Çalışma, *İdealkent*, 12: 28-39.
- Andersen, H. S. 2004. *Urban Sores. On the Interaction Between Segregation, Urban Decay and Deprived Neighbourhoods*, Danish Building and Social Research.
- ASG.. 2001. *Urban change and social fragmentation*. Verband Geographie Schweiz.
- Baltacı F., Keskin S. (2018). *Modern Kentlinin Kentsel Mekan Düşlemleri: Elazığ Kent Meydanı Önerileri*, 1. Uluslararası Eğitim ve Sosyal Bilimlerde Yeni Ufuklar Kongresi Bildiriler Kitabı, 9-11 Nisan 2018, İstanbul-Türkiye.
- Barnett, C., Robinson, J., ve Rose, G.. *Geographies of Globalisation: A Demanding World*. SAGE Publication.
- Berger, R. ve Ernst, R. 2008. *Tackling Social Fragmentation*. Kiel Institute for the World Economy.
- Berger, R., Ernst, R. 2008. *Tackling Social Fragmentation*. Kiel Institute for the World Economy.
- Bond, N. 2013. *Understanding Ferdinand Tönnies' Community and Society*, Lit Verlag.
- Bosworth, S., Snower, D. 2019. *The Interplay of Economic, Social, and Political Fragmentation*. CESifo.
- Carabelli, G. 2018. *The Divided City and the Grassroots*, Springer Nature.
- Chisholm, M., Smith, D. 2016. *Shared Space: Divided Space: Essays on Conflict and Territorial Organization*. London: Routledge.

- Çakırer Özservet, Y. (2013) Alginın Kent Mekanına ve Mekanda Ayrışmaya Etkisinin Ölçülmesi, Adana Örneği, *Artium*, 1, 1:33-43.
- Çetin, İ. (2012) Kentsel Ayrışma ve Mekânsal Kümelenme Biçimleri, *İdealkent*, 7:160-166.
- Darling, J., Bauder, H. 2019. Sanctuary cities and urban struggles: Rescaling migration, citizenship, and rights. Manchester University Press.
- Davis, M. 2007. Gecekondu Gezegeni. Metis Yayınları, İstanbul.
- Durkheim, E. 1997. The Division of Labor in Society, The Free Press, Newyork.
- Eroğlu, E. (2015) Geçmişten Günümüze Sosyal Normlar, *Akademik Bakış Dergisi*, 50:299-308.
- Firidin Özgür, E. (2006) Sosyal ve Mekansal Ayrışma Çerçevesinde Yeni Konutlaşma Eğilimleri: Kapalı Siteler, İstanbul, Çekmeköy Örneği, *Planlama Dergisi*, 4:79-95.
- Firidin Özgür, E., Seçer, S. (2015). Kentleşme Biçimindeki Dönüşümün Kamusal Mekanlara Etkisi: İstanbul, Kadıköy ve Batı Ataşehir Örneği. *Türkiye Kentsel Morfoloji Ağı*, (I. Kentsel Morfoloji Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Mersin), 407-421.
- Giddens, A., 2000. Sosyoloji, Ayraç Yayınları, İstanbul.
- Gottdiener, M. ve Hutchison, R. 2006. The New Urban Sociology. Avalon Publishing.
- Güngör, E. 1990. Tarihte Türkler. (3. Baskı). Ötüken Yayınları, İstanbul.
- Haenfler, R. 2014. Subculture: The Basics, Taylor&Francis Group, London.
- Hamilton, P. 1995. Emile Durkheim. Routledge. London,
- Hebdige, D. 2003. Subculture, London: Routledge.
- Hechter, M., Opp, K. 2001, Social Norms, Russell Sage Foundation.
- Kaern, M., Philips, B., Cohen, S. 1990. Georg Simmel and Contemporary Sociology. Kluwer Academic Publishers.
- Kesby, A. 2012. The Right to Have Rights: Citizenship, Humanity, and International Law, Oxford University Press, Oxford.
- Knox ve Pinch, 2000. Urban Social Geography, Routledge, New York.
- Koyuncu, A. (2011) Sosyoloji Kuramlarında Kent, Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 25:31-56.
- Kurtuluş, H. (2005). Yeni Kentsel Ayrışmalar, Kapalı Yerleşmeler Ve Özelleştirilen Kentsel Kamusal Mekan: İstanbul Örneği, Değişen-Dönüşen Kent ve Bölge, 8 Kasım Dünya Şehircilik Günü 28. Kolokyumu Bildiriler Kitabı, ODTÜ Mimarlık Fakültesi ve TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayınları, Ankara, 737-742.
- Kurtuluş, H. 2005, İstanbul'da Kentsel Ayrışma: Mekansal Dönüşümde Farklı Boyutlar, Bağlam Yayıncılık, İstanbul.
- Kurtuluş, H. 2005b, Bir Ütopya Olarak Bahçeşehir, İstanbul'da Kentsel Ayrışma: Mekansal Dönüşümde Farklı Boyutlar, Bağlam Yayıncılık, İstanbul.
- Leung, B. 2017. Marginalization of Space and the Public Realm: Achieving Sustainable Development Through the 'Production of Space. *BiblioBazaar*.
- Marcuse, P. 2005. Enclaves Yes, Ghettos No, Segregation and The State. D. P. Varady (Der.) Desegregating The City, Ghettos, Enclaves & Inequality (ss. 15-30). State University of New York Press, Albany.
- Marshall, G. 1999. Sosyoloji Sözlüğü, D. Akinbay ve D. Kömürcü (Çev.), Bilim Sanat Yayınları, Ankara.
- Marx, K., Engels, F. 1999. Alman Edeolojisi, S. Belli (Çev.), (4. Baskı), Sol Yayınları, Ankara.,
- Massey, D. 1993. Power- geometry and progressive sense of place, Mapping The Futures: Local Cultures and Global Change, J. Bird, B. Curtis, T. Putnam, G. Robertson, L. Ticker (der.), Routledge, Londra.
- Mestrovic, S. 2015. 21. Yüzyılda Durkheim: Durkheim sosyolojisinin modernite ve postmoderniteye uygulanması. *Matbu*.

- Mutlu, E., Varol, Ç. (2017) Sosyo-Ekonomik Farklılaşma ve Mekânsal Ayrışma: Bursa Metropolitan Alanı Analizi, *Megaron*, 2(1):87-105.
- Newbold, P. 1995. *Statistics for Business and Economics*. New Jersey: Prentice-Hall International.
- Özkaynak, M. 2022. Kişisel Arşiv.
- Peach, C. 2005. *The Ghetto and The Ethnic Enclave*. P. Varady (Der.) *Desegregating The City, Ghettos, Enclaves & Inequality içinde* (ss. 31-48).State University of New York Press, Albany.
- Ryan, M., Gottdiener, M. ve Hutchison, R. 2015. *The New Urban Sociology*. London: Routledge.
- Ryan, M., Gottdiener, M., Hutchison, R. 2015. *The New Urban Sociology*, Routledge, Londra.
- Schnell, I., Benjamini, Y. (2005) *Globalisation And The Structure Of Urban Social Space: The Lesson From Tel Aviv*, *Urban Studies*, , 42 (13):2489-2510.
- Sezal, G., 1992. *Şehirleşme, Ağaç Yayınları, İstanbul*.
- Simmel, G., 1996. *Metropol ve Zihinsel Yaşam*. (Çev.) B. Ö. Düzgören, Cogito, İstanbul.
- Singh, B. ve Sethi, M. 2018. *Divided City, The: Ideological and Policy Contestations in Contemporary*. World scientific Publishing.
- Smith, M., Mcquarrie, M. 2012. *Remaking Urban Citizenship: Organizations, Institutions, and the Right to the City*. Transaction Publishers.
- Şanlı, T., Özdemir Sönmez, N. (2016) *Üst Gelir Grubunun Sosyo-Mekansal Ayrışımı, Ankara Bilkent Angora Evleri Örneği*, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(42):1140-1154.
- Tekeli, İ. 2010. *Mekansal ve Toplumsal Olanın Bilgibilimi Yazıları, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul*.
- Tomasi, L. 1998. *The Tradition of the Chicago School of Sociology*. Routledge, London.
- Tönnies, F. 2002. *Community and Society*. Michigan State University Press.
- Türkün, A., Kurtuluş, H. 2005. *Giriş, İstanbul'da Kentsel Ayrışma: Mekansal Dönüşümde Farklı Boyutlar*, Bağlam Yayıncılık, İstanbul.

6. EXTENDED ABSTRACT

Spaces that can be an invisible border established between societies can also cause fragmentation in the urban environment. Despite the use of the concept of community, many cities, places or places contain highly unequal internal social relations and prejudice or hostility towards different social groups (Ryan, 2015). Social fragmentation processes also affect individuals around the world and the social communities to which they belong. (Bosworth and Snower, 2019). Another important development regarding socio-spatial segregation is the increasing importance of the concepts of "exclusion" and "marginality". Urban scientists define these social inequality concepts as strict classifications seen in traditional concepts of "poverty" and place more emphasis on the processes that lead to the production of socio-spatial disadvantages (Chisholm and Smith, 2016).

The main problem of this study is to carry the cultural and economic structure of the creation of unequal social relations in the city to the spatial dimension. Based on this problem, the hypothesis that the lower and upper social groups in the city create breaking points in the urban area and the existence of invisible borders has been put forward. In this context, the research consists of two stages. The first stage consists of the theoretical framework in which the reflection of social separation and fragmentation on the space is investigated. The second stage consists of an analysis study on selected sample areas and a questionnaire study for users in order to investigate the use of urban space by socially, economically and culturally different groups.

In the examination of the sample areas, a survey was conducted with the users of the space, analyzes were made by conducting field research, and the study was supported by photographs with the visual analysis method. In the survey study, it was aimed to determine the open,

semi-open and closed space preferences, spatial differences and to determine the separation or integration between them according to income levels and age distributions in three focal points determined within the scope of urban focus.

The questionnaire to be administered to the users within the scope of the study consists of five parts. In the first part of the questionnaire, there is information about gender, age, education level, occupation and income level. In the second part, there are multiple-choice questions about the frequency of use of focal points, hours of use and seasons within the scope of space preferences for the focal points of the users. In the third part of the questionnaire, statements were directed to determine the accessibility of the places, the level of security and their reservations about using the place in order to measure the user attitudes. In this section, a 5-point Likert scale was used for the participants as I strongly disagree, agree, partially, agree and strongly agree. In the fourth part of the questionnaire, there are open-ended questions aiming to measure the user's belonging to the focal points.

As a result of the analyzes made in the study, it was observed that there was mixed use and no spatial difference in focus I, the presence of mixed use and spatial difference in focus II, and the use of subgroups in focus III and no spatial difference. As a result of the findings, the existence of social segregation in focus II was revealed and the proposed hypothesis was confirmed. As a result, solutions were presented to ensure spatial equality between different groups in the society and to fragmentation. These;

- Social sharing areas should be created for the low socio-cultural and economically low community.
- For cultural development, indoor, semi-open and open spaces such as cultural centers, youth centers and recreation areas and activity areas that appeal to the whole public should be designed for use in all seasons
- These areas should be high quality, visually aesthetic and qualified spaces.
- Areas where there is no discrimination and which are not separated by sharp boundaries should be created for the socio-culturally high level and the economically middle and high community.
- The upper group should not dominate the lower group, should not usurp the public space, should not isolate itself.
- In addition, the lower group should understand the upper group and its demands, not be prejudiced and see it with the same egalitarian perspective.